

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Ruská extrémní pravice - současné podoby a
pozice v současném režimu**

Karolina Slaninová

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy a východoevropská studia

Bakalářská práce

**Ruská extrémní pravice - současné podoby a
pozice v současném režimu**

Karolina Slaninová

Vedoucí práce:

PhDr. Magdaléna Leichtová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Magdaléně Leichtové, Ph.D. za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěla k vypracování této bakalářské práce. Také si cením pomoci své rodiny a v neposlední řadě mé poděkování patří Martinu Čabanovi za technické připomínky.

ÚVOD	6
1. TERMINOLOGICKÁ VÝCHODISKA	8
1. 1. EXTREMISMUS	8
1. 2. EXTRÉMNI PRAVICE	10
1. 3. RADIKALISMUS	11
1. 4. NACIONALISMUS.....	11
1. 4. 1. <i>Vývoj nacionalismu</i>	14
2. VÝVOJ RUSKÉHO NACIONALISMU	15
2. 1. VÝVOJ RUSKÉHO NACIONALISMU DO ROKU 1989.....	15
2. 2. VÝVOJ RUSKÉHO NACIONALISMU PO ROCE 1989.....	17
3. POZICE A PODOBA EXTRÉMNI RUSKÉ PRAVICE V SOUČASNÉM REŽIMU	19
3. 1. POLITICKÉ STRANY	20
3. 2. HNUTÍ A ORGANIZACE	27
3. 3. MÉDIA A RUSKÁ EXTRÉMNI PRAVICE	41
3. 4. PŘÍČINY SILNÉ POZICE ULTRAPRAVICE V RUSKÉ FEDERACI	43
4. ANTI-EXTREMISMUS	46
ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	55
RESUMÉ	62

Úvod

Otázka extrémní pravice je v současném Rusku velmi aktuální a živá. Ultrapravice má v této zemi poměrně silnou základnu, což je z velké části způsobeno stále eskalujícím napětím mezi slovanskými Rusy a etnickými menšinami v Ruské federaci, zejména pak příslušníky národů severního Kavkazu. Zvláštností v RF je prosakování extremistických myšlenek a nacionalismu k vládním špičkám a do veřejných médií. Tato situace výrazně podkopává demokratický režim a dále utvrzuje obecné pochybnosti o kvalitách demokracie v tomto státě. Předmětem mého zkoumání budou primárně ultrapravicové politické strany, hnutí, organizace a média. Jejich prostřednictvím se pokusím přiblížit atmosféru uvnitř státu. Nedílnou součástí tohoto výzkumu tvoří faktory, které přispěly k aktuálnímu stavu a historický kontext. V práci naopak není prostor pro nastínění extremismu na straně diskriminovaných etnik, jehož projevy mají mnohdy teroristické rysy. Jsem přesvědčena, že situace v Ruské Federaci se nás dotýká, a je proto důležité mít o ní přehled.

Nejdříve se zaměřím na vysvětlení pojmů potřebných pro správné porozumění a vymezím jejich chápání v následujícím textu. V první řadě se pokusím osvětlit rozdíl mezi radikalismem a extremismem. Nastíním, co vše se skrývá pod pojmem nacionalismus, jelikož o něm bude pojednávat celá navazující kapitola. Další část práce popíše vývoj samotného nacionalismu v dějinách moderního Ruska. Za prvé se pokusím vyzdvihnout extremistické prvky, které se projevovaly po dobu jeho vývoje. Posléze se již budu věnovat přímo současné ruské ultrapravici. Po obecném úvodu do problematiky přiblížím vybrané politické strany a popíšu některá z nejaktivnějších hnutí, která v současnosti působí na ultrapravicové scéně v Ruské federaci. K této kapitole patří i část

věnovaná vztahu médií a extrémní pravice. Poté se podíváme na faktory, které stojí za růstem sílící základny ultrapravice. Významnou roli v této problematice hraje i anti-extremistický zákon. Jemu věnovaná kapitola mou „cestu“ po ruské extrémně pravicové scéně uzavře.

Hlavním cílem práce je analyzovat fenomén ruské extrémní pravice, jeho podobu a pozici v současném režimu. Při tomto zkoumání se zaměřím na vnitřní a vnější organizaci, na způsoby prosazování cílů a na pozici jednotlivých ultrapravicových subjektů v Ruské federaci. Součástí tohoto bádání bude i stručný pohled do vztahů s médii a průřez zneužíváním anti-extremistické legislativy.

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila jako nejvhodnější prostředek psaní anglosaský styl a žánrem bude empirická stať.

Pokud jde o literaturu, teoretická část práce čerpá především z knižních zdrojů, jejichž nabídka je dostatečně bohatá. Při popisu současné situace na ruské ultrapravicové scéně je zapotřebí čerpat především z internetových zdrojů, aby bylo dosaženo patřičné aktuálnosti podávaných informací. Nutno také podotknout, že v českém prostředí je toto téma z velké části neprobádané a dostupné publikace, které se jím byť okrajově zabývají, jsou neaktuální nebo nepříliš přínosné. Užitečnou pomocí pro orientaci v tématu je informačně-analytické centrum SOVA, které se přímo zabývá xenofobií, rasismem a obecně extremismem v Ruské federaci. Pravidelně analyzuje situaci v celém Rusku a podává velmi aktuální reporty v pravidelných časových intervalech. Objektivita informací SOVY je na vysoké úrovni, jelikož se snaží zprávy podávat zcela nezaujatým způsobem. Pokud bych měla hodnotit informace publikované na serverech pravicových extremistů, musíme mít na paměti, že uváděné texty jsou v drtivé většině zkreslené, nebo dokonce lživé. Nicméně je

nezbytné čerpat i z oficiálních stránek rozebíraných organizací, přinejmenším za účelem porovnání jimi interpretovaných ideologií a reálného jednání daného hnutí, média či politické strany.

1. Terminologická východiska

1. 1. Extremismus

Pojem extremismus je hojně využíván v médiích, odborných textech či publikacích, u bezpečnostních složek a také u široké veřejnosti. Tento stav je způsoben především jeho vágností a absencí obecně přijaté definice, která by jej blíže vymezovala. Dle Fialy (Charvát, 2007: 13) je termín „politický extremismus“ prázdný, libovolně aplikovatelný a jeho výpovědní hodnota je téměř nulová. Především z těchto důvodů je jeho využívání a aplikace v akademických rozpravách stabilně kritizována. Avšak možnost subjektivního chápání a dynamičnost¹ mu přinesly právě onu popularitu, jelikož umožňuje zahrnout krajní pravici i levici. Představuje tak střešový pojem pro všechny ideologie vystupující proti režimu (Charvát, 2007: 11). Pro analýzu současné podoby extrémní pravice v Ruské federaci je tedy nutné pochopit tento termín ve vztahu k dané problematice. Způsobů, jak charakterizovat extremismus, je kvůli jeho vágnosti mnoho. Pro lepší pochopení zde uvedu několik možností vymezení tohoto pojmu.

Etymologický základ pojmu extremismus pochází z latinského termínu „extremus“, neboli nejdále ležící, nejkrajnější pozice. V případě

¹ Co bylo za extremismus považováno v historii, dnes můžeme vnímat jako normální a naopak. (Charvát, 2007:12)

lidského jedince by se tudíž jednalo o přemrštěný a výstřední postoj vymykající se běžným konvencím (Danics, 2003: 10). V případě skupin potom můžeme považovat za extremistické ty, jež jsou ideologicky nejvíce vzdálené od středu politického spektra (Charvát, 2007: 9). Problémem definice pojmu extremismus pouze na základě jeho etymologického původu je velmi široké vymezení (nelze považovat za extremistu každého, kdo se svým chápáním okolí příliš vzdaluje obecně přijatým normám a principům). K tomu, aby se nositel dal označovat termínem extremist, musí zároveň projevit své krajní myšlení i vnějšími aktivitami, které již prokazatelně směřují proti stávajícímu politickému systému demokracie (Danics, 2003: 10).

Masmédia naopak pojem extremistu redukuje na jedince spojeného s pouličními výtržnostmi, násilnými aktivitami namířenými proti policejním složkám či s projevy rasismu. Tyto a další atributy vedou k negativnímu vnímání daného termínu širokou veřejností (Charvát, 2007:10). S tím souvisí pojetí extremismu, jako tzv. „bojového pojmu“², kdy v oblasti praktické politiky slouží k diskreditaci politického protivníka. Není tedy překvapením, že může docházet i ke zneužití tohoto pojmu k mocensko-politickým účelům.

Vzhledem k ochotě extremistických skupin uchýlovat se k násilí je tento pojem velmi často používán v policejní terminologii. Bezpečnostní složky ho definují jako aktivitu jednajících proti systému a demokracii. Dále uvádí, že obecně můžeme extremismus chápat jako ideologii nebo aktivitu

² Danics (2003: 21-24) rozlišuje pojetí extremismu na akademický pojem, „bojový pojem“ a „sběrný“ či úřední pojem, přičemž „bojový“ se používá s cílem diskreditovat oponenta a je závislý na subjektivním vnímání pozorovatele.

namířenou proti politickému systému s cílem jeho likvidace a nahrazení vlastní, nedemokratickou alternativou (Charvát, 2007: 13).

Rozdílně je tento termín chápán z právního hlediska. Černý (2005: 11-13) extremismus charakterizuje jako extrémní postoje, které působí proti systémově, antidemokraticky s cílem změnit dosavadní politický a právní systém. Je mu vlastní užívání násilných prostředků, neúcta k životu, ke svobodě a lidským právům.

1. 2. Extrémní pravice

Jak už jsem zmínila výše, pojem extremismus je velmi široký. Můžeme do něj zařadit takzvaný pravicový a levicový extremismus. Historicky pojmy pravice a levice pocházejí z prvního setkání generálních stavů za francouzské revoluce, kdy seděla aristokracie po králově pravici a radikálové měli své místo nalevo. (Charvát, 2007: 13-19). Opět se jedná o termín s nízkou výpovědní hodnotou. Dle Danicse (2003: 21) je pravicový extremismus charakteristický popíráním principu rovnosti lidí. Projevuje se jednostranným vyšším hodnocením vlastního etnika, rasy či národa. Tvrdí, že cílem ultrapravice je nástup systému, který institucionalizuje fundamentální nerovnost lidí vycházející z původu, národnosti, etnické nebo rasové příslušnosti. V tomto rámci bude extrémní pravice chápána i v mé práci. Dalším ze znaků pravicového extremismu je neucelená ideologie (Danics, 2003: 21-22), xenofobie, zdůraznění role státu v životě jedinců (etatismus) a násilí (Černý, 2005: 28). Ultrapravice zahrnuje širokou škálu uskupení. Spadají pod ní etablované politické strany, občanská sdružení i teroristické organizace (Charvát, 2007: 18).

1. 3. Radikalismus

Mezi extremismem a radikalismem je rozdíl, který se v dnešní době především vlivem masmédií, která tyto pojmy používají velmi volně, stává méně viditelným. Radikalismus má etymologický původ v latinském „radix“, což znamená kořen. Lze tedy říci, že se jedná o chování, které se snaží směřovat ke kořenu problému. Tradičně byl radikalismus připisován stoupencům Francouzské revoluce. Na rozdíl od extremismu je chápán jako jednání, které má za cíl dosáhnout určitých výrazných společenských změn, nikoli však likvidaci demokracie (Charvát, 2007: 12-13). V praxi to znamená, že za radikalistické uskupení můžeme považovat jakoukoli politickou stranu, jež se zasazuje o prosazení nekompromisního (radikálního) řešení problému³. Pro radikalistické uskupení je charakteristické populistické vystupování, avšak při zachování základních demokratických mechanismů. Někdy bývá radikalismus chápán jako dělicí zóna demokracie a extremismu, avšak nutno podotknout, že hranice mezi radikalismem a extremismem bývá v mnoha případech velmi těžko identifikovatelná (Danics, 2003: 16-17). Pokud bychom se zaměřili ještě na pojem radikální pravice, jedná se dle Mareše (2008) oproti modernistické a proti individuální postoje zaměřené vůči všemu cizímu (přistěhovalcům, supranacionálním spojením).

1. 4. Nacionalismus

Nutnost vysvětlení pojmu nacionalismus v této práci vychází z faktu, že tato ideologie tvoří základnu pro většinu směrů extrémní pravice a

³ V Českém prostředí bychom za radikální jednání mohli označit například zavedení placeného školství pro všechny studenty a podobně.

současně ovlivňuje i extrémní levici. Důležité pro její pochopení je uvědomění, že nacionalismus sám o sobě není extrémní, avšak jeho prvky se v politickém prostoru dají snadno zneužít (Charvát, 2007: 29).

V popředí definice nacionalismu podle Gellnera (2003: 19-28) stojí vazba mezi organizací a kulturou s tím, že u moci musí být pouze příslušníci kultury, která definuje daný stát. Upozorňuje také na rozpor mezi tím, jak se nacionalismus vnímá sám a jak jej vnímá vnější pozorovatel. Nacionalismus totiž sám sebe vnímá jako univerzální a napříč časem platný princip, který je naprosto samozřejmý a pro lidstvo přirozený. Základní omyl této teorie představuje předpoklad univerzálnosti instituce státu ve společnosti. Ve skutečnosti stát za univerzální pokládat nelze, a to hned z několika důvodů. Pokud je primárním cílem nacionalismu znemožnit obsazování klíčových pozic ve státě příslušníky cizí kultury, není zkrátka možné tento problém nalézt (a usilovat o jeho řešení) tam, kde stát ani klíčové pozice neexistují. To znamená, že pokud byl v tzv. bezhlavých společnostech udržován řád i bez specializovaných institucí, nelze považovat stát, a tudíž ani nacionalismus za univerzální. Největší nebezpečí tedy nepředstavuje mylnost této teorie, nýbrž fakt, že většina nacionalistů kvůli jejímu samozřejmému charakteru nedokáže rozpoznat, že nějaké teorii věří.

V rámci nacionalismu se obvykle rozlišují dvě základní konceptuální linie:

a) Primordialismus: Jedná se o přístup (nikoliv teorii), který vychází z faktu, že „[p]říslušnost k národu je přirozenou součástí lidských bytostí, stejně samozřejmou, jako je zrak, sluch a čich, a z představy, že národy mají velmi starobylý původ“ (Hirt, 2007). Národ je primordialismem chápán jako společenská jednotka, kterou spojuje stejná kultura, jazyk a historický

či pokrevní původ, a je brán jako samozřejmý a univerzální fakt (Hirt, 2007).

b) Modernismus: Vychází z přesvědčení, že národy nejsou samozřejmým a univerzálním jevem, ale vznikly až společenskými a historickými změnami v souvislosti s příchodem modernity. Na rozdíl od primordialismu není předmětem studia národ, ale nacionalismus. Nacionalismus je zde chápán jako politická doktrína, která vychází z primordialistických premis a předchází vytvoření samotných národů a posléze národních států. Jinými slovy, národy nevytváří státy a nacionalismus, ale nacionalismus vytváří národy a ty zase státy (Hirt, 2007).

Další z možných pojetí nacionalismu přináší Benedict Anderson, který se jím zabývá ve svém díle „Představy o společenství“. Uvádí zde, že současné vnímání národa vzniká teprve před 200 lety. Přičemž společenství národa není skutečností, ale jedná se o představu, která se rozvíjí s pomocí moderních informačních technologií, vlivem literatury, žurnalistiky a s přispěním náboženské představivosti (Anderson, 2008: 239-242). Důkazem důležité role náboženské představivosti při vzniku nacionalismu je dle Andersona například uctívání masových hrobů vojáků. Tento soudobý projev nacionalismu symbolizuje úctu k národu skrze padlé. Dalším argumentem pro náboženství je přirozená potřeba lidí vysvětlovat si, z jakého důvodu se některé věci dějí. Zde jde o ideální nástroj pro odpovědi v otázkách smrti, osobních, ale i světových neštěstí (války, nemoci, živelné katastrofy). Anderson netvrdí, že by nacionalismus vznikl transformací náboženství. Pouze poukazuje na nutnost zahrnout do jeho definice historický kontext, jehož nedílnou součástí náboženství bezesporu představuje (Anderson, 2008: 245-248). Dalším důležitým bodem jeho rozboru je absence společných faktorů nacionalismu a rasismu a už vůbec

nesouhlasí s tvrzením, že rasismus přímo vychází z nacionalismu. V první řadě nacionalismus není odvozen od politických ideologií. Jeho soupeřem je vždy příslušník jiného národa, nikoli skupina žijící uvnitř vlastního státu. Rasismus představuje snahu o naprostou nadvládu uvnitř hranic daného státu a útlak minority, zatímco nacionalismus ospravedlňuje válku s ostatními státy vně státních hranic (Šetková, 2010).

Nacionalismus v tomto textu bude chápán jako nerozdělitelná vazba mezi státem a národem. S tím, že je pro daný národ nepřípustné, aby se jiné etnicity zapojovaly do řízení uvnitř i vně státu, nebo ho dokonce řídily.

1. 4. 1. Vývoj nacionalismu

Moderní nacionalismus vznikl v 19. století, kdy předpokládal, že jednotlivé národy byly utlačovány v internacionálních impériích a nadešel čas pro jejich probuzení. Dle Charváta (2007: 32) tehdejší nositelé nacionalismu věřili, že lidstvo je přirozeně rozděleno do jednotlivých národů se společným jazykem, kulturou a územím. Ideálem byl stát, kde územní hranice splývaly s hranicemi etnickými, jazykovými i kulturními. Argumentů, které tuto teorii napadají, je hned několik: 1) Národní jazyky vznikaly až na přelomu 18. a 19. století. Do té doby lidé mluvili dialekty. Aby bylo možné jazyk sjednotit, muselo by existovat jednotné školství, které se objevilo až v průběhu novověku. 2) Říše byly pospolité především díky věrnosti vládnoucímu panovníkovi, nikoli vlivem národního uvědomění. 3) Časté změny územních hranic nedovolovaly zachování národnostní jednotnosti. Na druhou stranu sloužil nacionalismus v mnohých případech jako vodítko pro sjednocení států, například Německa a Itálie.

Postupem času se začalo ukazovat, jak snadno může nacionalismus sklouznout k velmi nedemokratickému výkladu jeho samotné podstaty.

Jelikož je jeho základem etnická homogenita uvnitř státu, dává tak v podstatě právo vládnoucí vrstvě státu k izolaci menšiny, která tuto „čistotu“ narušuje. Pro původní liberální nacionalisty, kteří chápali stát jako občanskou záležitost, představoval problém především fakt, že tyto menšiny velmi často mluvily národním jazykem a sdílely národní kulturu. Po první světové válce tento spor vyřešil takzvaný nový nacionalismus, jenž určoval národnostní příslušnost nikoli na základě společné kultury, jazyka či území, ale na základě krve, která koluje v lidských žilách a nelze ji vyměnit. Zjednodušeně řečeno, ve státě založeném na základě pospolitosti krve nebyl pro jakékoli minority prostor, a bylo tudíž nutné je jakýmikoli prostředky separovat. Znamenalo to definitivní obrat proti liberalistickým kořenům. Spojením tohoto etnického nacionalismu s rasismem a antisemitismem vznikly nové extremistické ideologie, jako jsou fašismus či nacismus (Charvát, 2007: 32-36).

2. Vývoj ruského nacionalismu

2. 1. Vývoj ruského nacionalismu do roku 1989

Prostupnost nacionalistického prvku napříč ruským stranickým spektrem můžeme pozorovat již od první konstituční éry let 1905 - 1917. Avšak pokusy o formulaci svaté role Ruska můžeme zaznamenat už za Ruského impéria (Holzer, 2004: 215-216).

Pokud se budeme věnovat pouze novodobému vývoji ruského nacionalismu na základě celostátní „říšské“ identity, první známky nalezneme v Rusku Petra I. na začátku 18. století (Hroch, 1999: 23-24). Pojící prvek ruského národa zde představuje dynastie, pravoslavná církev (jež je formována jako církev státní) a úspěšná teritoriální expanze. Tyto okolnosti umožnily vznik ruského národa i bez vize společného nepřítele, a

dovolily tak ruskému nacionalismu vyhnout se liberální variantě (Rusko se vymyká klasickému pojetí nacionalismu v Evropě. V jiných evropských státech hrála na rozdíl od něj velkou roli socioekonomická stránka, která umožňovala rozvoj modernizačních a demokratizačních mechanismů (Holzer, 2004:216). Evropský občanský nacionalismus dopomáhal k demokratizaci systému a navazoval na evropskou liberální tradici, což se týkalo například Ukrajiny (Laryš, 2008).

Na počátku 20. století se objevily první stranické subjekty, u nichž nacionalismus představuje základní programový prvek. Spjovaly je antiliberalní, antidemokratické, antikapitalistické a antisemitistické postoje většinou ještě s příměsí monarchismu. Za cizí byly považovány všichni Neslované. Nejvýznamnějšími hnutími tohoto typu byly například Ruský lidový svaz archanděla Michaela, Ruská monarchistická strana, ale také Černosotněnské hnutí (Černosotněnci používali i nelegální extremistické metody vykonávané ozbrojenými skupinami). Tato uskupení můžeme souhrnně považovat za předchůdce ruské extrémní pravice (Holzer, 2004: 218).

Bolševická éra s ideou budování svazku sovětských národů byla internacionalistická, a tedy teoreticky ruský nacionalismus znemožňovala. Avšak ten nikdy nepřestal být aplikován a po druhé světové válce v době bipolární konfrontace začalo Rusko s nacionalismem nakládat velmi svobodně a otevřeně. Centra potencionálního odporu (Zakavkazsko, Pobaltí, Ukrajina) byla tvrdě paralyzována (Holzer, 2004: 216-217). Ruská praxe nesla stopy výrazného anti-internationalismu a základem Sovětského svazu se stal velkoruský nacionalismus odvozený od velikosti a slávy Ruského impéria. Role Rusů byla vždy brána za dominantní ve společenství sovětských republik (Nálevka, 2005). Nacionalismus byl tedy aktivně praktikován, avšak v zaobalené formě.

2. 2. Vývoj ruského nacionalismu po roce 1989

Rusy můžeme považovat za národ s dlouhou státní kontinuitou a vysokým etnickým uvědoměním. I tyto faktory ukazovaly na velký potenciál ruského nacionalismu po pádu východního bloku. Rozpad Sovětského svazu na přelomu 80. a 90. let 20. století vedl k razantním změnám a přehodnocení politických priorit Ruska. Ruská společnost si začala pokládat otázky týkající se vnitropolitické situace. Nacionalismus se pak ukázal jako výjimečně efektivní argument pro objasnění řady sociálních (napětí mezi centrem a regiony, etnické konflikty) i ekonomických problémů. Osvědčil se v prostředí, kde se státy bývalého SSSR začínaly zviditelňovat a Rusko potřebovalo obnovit svou pozici v globálním měřítku. Jelikož se veškerá pozornost nyní soustředila na vnitrostátní situaci, pomohl nacionalismus „najít“ viníka onoho špatného stavu, ve kterém se RF nacházela. Do této role byl obsazen Západ (jako šířitel zhoubných globalizačních a liberalizačních principů) v čele se Spojenými státy americkými. Stejně tak byly nacionalismem odsouzeny etnicky odlišné národnosti zejména z Kavkazu, ale i Číňané nebo Poláci.

Nacionalistická rétorika byla otevřeně a velmi hojně uplatňována. Měla své místo v politickém programu téměř celého stranického spektra. Nacionalistická hesla se stala rutinou. Rusové se vraceli k dobám slávy Ruského impéria a tímto tématem se inspirovali i někteří spisovatelé (Bělov, Rasputin, Bondarev, Baranovskij). Potřeba vyrovnat se s nastalou situací z nacionalismu vytvořila vše prostupující prvek ruské společnosti. Veřejnost měla možnost vybírat z velké škály nacionalistického tisku jako například Molodaja gvardija nebo Naš sovremenik (Holzer, 2004: 222-224).

Dle Thomase Parlanda (Laryš, 2009: 161-162) můžeme postsovětský nacionalismus rozdělit do dvou skupin:

a) Etnocentrismus je založen na izolacionismu. Za nejdůležitější jsou pokládány problémy uvnitř Ruska. Zároveň i největší nepřátelé se nacházejí uvnitř státu (Čečenci, Asiaté, Kavkazané atd.). Cílem etnocentrismu je vytvořit monoetnické Rusko.

b) Eurasianismus se na rozdíl od etnocentrismu zaměřuje na expanzionismus. Cílem je vytvořit multikulturní impérium. Za nepřítel je považován Západ v čele s USA.

Vlastní kritéria pravicového nacionalismu definoval A. Verchovskij (Holzer, 2004: 232):

- a) sklon k politickému násilí a podpoře násilných metod řešení konfliktů
- b) orientace na násilnou změnu aktuálního politického zřízení
- c) systematické porušování lidských práv a propagace politické diktatury ruského národa
- d) šovinistická či rasistická rétorika

Dalším významným impulsem pro růst vlivu nacionalismu se stalo zpřístupnění díla A. Solženicyna, který se stal dvojím symbolem: odboje proti sovětské moci a protizápadního postoje. Tyto faktory přispěly k formování tábora nové ruské pravice (ruského neokonzervatismu), která se stejně jako nacionalismus první konstituční éry zakládala na patriotismu, víře v silné pospolité Rusko a pravoslaví. Odlišuje se pak v menším zájmu o nejstarší historii, soustřeďuje se na problémy vnitřní i zahraniční politiky a snaží se vyvarovat spojování s fašismem

(antirasistická idea, etnopluralismus). Nová pravice je přesvědčená, že správný typ vlády pro RF by byla diktatura, přičemž se inspirovala systémem v Singapuru, Tchajwanu nebo Chile. Pouze sekundární roli přiřkládají ekonomickému sektoru, který by měl být podřízen tomu politickému. Jejich program je vystavěn na anti-liberalismu, antisemitismu a odporu k industrialismu, buržoazii, ekonomickým svobodám, židovskému kapitálu a trhu. Ukrajinu, Bělorusko a severní část Kazachstánu považují za přirozené součásti Ruska. Určité spory uvnitř ruského neokonzervativního hnutí vyvolávala otázka monarchismu a vztah s pravoslavnou církví, zvláště kvůli jejím příliš úzkým vztahům s KGB či ochotě spolupracovat se stalinským režimem (Holzer, 2004: 222-226).

3. Pozice a podoba extrémní ruské pravice v současném režimu

Národnostně a etnicky motivované násilí je v Rusku vážným problémem. Vláda přestává mít situaci pod kontrolou. Podle I. Jašina z opozičního hnutí Solidarita ruská společnost dokonce spěje k rozvalu (Kabrhelová, 2010).

Cílem této kapitoly je přiblížení podoby a pozice extrémní ruské pravice v současném Rusku. V průběhu svého bádání jsem si rozdělila ruskou extrémní pravici do tří hlavních úrovní. Tyto úrovně rozdělují jednotlivé ultrapravicové subjekty na základě jejich vnitřního a vnějšího uspořádání a s ohledem na způsob prosazování zájmů.

První úroveň tvoří hnutí, která operují na oficiální politické scéně a charakterizují ji ultrapravicové politické strany. Následují ve společnosti hojně zastoupená a mnohdy vlivná extremistická hnutí či organizace. Na pomyslném chvostu z hlediska organizace a ideologie jsou ultrapravicové subkultury – skinheadi a jiná mládežnická uskupení. Ta jsou sice velice

početnou, avšak neorganizovanou skupinou bez hierarchie, vnitřní struktury a ideologických východisek. Kvůli těmto skutečnostem nejsou schopna efektivně zasahovat do politické sféry Ruské federace, což je primární oblast mého zkoumání. Popis této částí ultrapravicové scény by pro tuto práci neměl přínos. Z těchto důvodů jsem se rozhodla rozbor poslední ze zmiňovaných úrovní nezařadit do své práce. V této kapitole zmapuji podobu a pozici prvních dvou částí ruské extrémní pravice. Aktéři v obou úrovních jsou odlišní, proto pro každou z nich zvolím trochu jiné oblasti zkoumání.

3. 1. Politické strany

Ultrapravicových politických stran v Rusku moc nenajdeme. Jedinou extrémně pravicovou zaregistrovanou politickou stranou je Liberálně-demokratická strana Ruska (LDPR), která má své mandáty ve Státní Dumě. Tato skutečnost vyplývá z velmi přísné novely zákona o politických stranách z léta 2001, která zakazuje účast ve volbách nezávislým jednotlivcům a neformálním sdružením (Laryš, 2009: 174). Mezi podmínky pro založení strany patřil například i minimální počet členů 40 tisíc. Posledních voleb do Státní Dumy se mohlo zúčastnit jen 7 registrovaných politických stran. Křesla posléze získaly jen čtyři strany, kterým se to podařilo již v minulých volbách roku 2007 (ČTK, 2012). Další velkou překážkou je vysoká sedmiprocentní volební klauzule (Laryš, 2009: 174). Změna nastala, když prezident Dmitrij Medveděv 3. dubna 2012 podepsal zákon, který vychází částečně vstříc opozici. Ta již delší dobu poukazovala na fakt, že přísná novela z roku 2001 v podstatě znemožňuje zapojení dalších subjektů do politického života. Oproti minulosti nyní pro registraci stačí pouze 500 členů. Mění se i další podmínky, které souvisí s administrativou nebo finančním přiznáním a spoluprací s úřady. Opozice se rozdělila na ty, kteří změnu vítají, a na ty, kteří jsou zklamaní z absence

podle nich klíčových prvků. Příkladem může být fakt, že nad registrací má i nadále kontrolu ministerstvo spravedlnosti, které v minulosti stálo za zamítnutím většiny žádostí. Svévole úřadům umožňuje zamítat žádosti na základě mnoha výmluv. Nyní se očekává velký nápor nových uchazečů o registraci a odhady ukazují, že příštích voleb by se mohlo zúčastnit až 70 nových politických subjektů, mezi nimiž budou i ty ultrapravicové (Kabrhelová, 2012).

V ruském prostředí existuje mnoho neregistrovaných politických stran. Strany, kterým byla žádost o registraci zamítnuta, fungují většinou jako zájmové skupiny nebo občanská sdružení (Laryš, 2009: 174). Příkladem může být Novaja sila, Nacionalno-děržavnaja partija Rassiji nebo Narodnyj sojuz. Neregistrované subjekty se však příliš neliší od hnutí a organizací, kterým se věnuji v další části textu. Proto svou pozornost zaměřím na jedinou legitimní ultrapravicovou stranu v Ruské federaci LDPR. Budu se věnovat jejímu vývoji, vnitřní struktuře, programatice, ideologii, pozici ve Státní Dumě a ve společnosti. Je nutné říci, že některé registrované strany mají také vztahy s extrémní pravicí a souhlasí s některými jejími myšlenkami, avšak dle mého názoru je nelze označovat za extremistické. Pravoje dělo je jedním ze sedmi registrovaných subjektů⁴, který aktivně komunikuje s ultrapravicovými aktivisty. Jako slogan mu slouží „Rusko pro Rusy“. Ve svém znaku má barvy ruské imperialistické trikolory. Není výjimkou, když její lídři využívají lehce nacionalistické rétoriky (Judina-Alperovič, 2011), avšak za extremistické se chování této strany označovat nedá.

4 Centralnaja izbiratelnaja komissija, (2011). Rezultaty vyborov. CIK. (http://www.cikrf.ru/banners/duma_2011/itogi/result.html, 28. 3. 2012).

Liberálně-demokratická strana Ruska (LDPR): 13. prosince 1989 se v Moskvě odehrálo setkání iniciativní skupiny pro vytvoření Liberálně-demokratické strany Sovětského svazu (LDPSS) vedené Vladimírem Bogačevem. Toto setkání v březnu roku 1990 vyústilo ustavujícím kongresem strany LDPSS. Lídrem byl zvolen Vladimir Žirinovskij. V dubnu roku 1992 bylo rozhodnuto o přejmenování na Liberálně-demokratickou stranu Ruska (LDPR). V prosinci 1993 se strana zúčastnila prvních voleb do Státní Dumy, ve kterých nakonec překvapivě zvítězila s 22,79 % hlasů nad proprezidentským subjektem Volba Ruska (Laryš, 2009: 175). Pro LDPR to znamenalo křeslo předsedy parlamentu obsazené A. Vengerovským a předsednictví v několika výborech. Na jaře 1994 vystoupilo ze strany 5 poslanců, kteří posléze založili vlastní nezaregistrované uskupení s názvem „Stát“ (Deržava). Žirinovskij se mezitím nechal zvolit předsedou strany na 10 následujících let a získal téměř neomezené pravomoci v rámci strany. V dalších volbách roku 1995 získala strana pouhých 11,8 % hlasů⁵. Po roce 1998 podpořila LDPR volbu premiéra Vladimíra Putina po rezignaci Sergeje Štěpašina. Následující volby (1999) jen potvrdily sestupný trend přízně voličů a LDPR získala prozatím nejmenší počet hlasů – 5,98%, čímž jen těsně překročila 5% klauzuli⁶. V dalších volbách si strana chtěla zlepšit svou reputaci. S heslem „Jsme za chudé, jsme za Rusy!“ dokázala LDPR v roce 2003 získat třetí místo a 11,45 % hlasů⁷. O čtyři roky později získala strana 8,14 % a třetí

5 Oficiální stránka LDPR, (2012). Istorija LDPR. (http://www.ldpr.ru/#party/History_of_the_Liberal_Democratic_Party, 28. 3. 2012).

6 Oficiální stránka LDPR, (2012). Istorija LDPR. (http://www.ldpr.ru/#party/History_of_the_Liberal_Democratic_Party, 30. 3. 2012).

7 Oficiální stránka LDPR, (2012). Istorija LDPR. (http://www.ldpr.ru/#party/History_of_the_Liberal_Democratic_Party, 30. 3. 2012).

místo, což Žirinovskému vyneslo post místopředsedy ve Státní Dumě⁸. Prosinec 2011 byl v Rusku ve znamení dalších voleb do Státní Dumy, ve kterých LDPR získala 11,67 % a umístila se na čtvrtém místě za Jednotným Ruskem, KPRF a Spravedlivým Ruskem⁹.

Velice výraznou osobností a v podstatě synonymem LDPR je lídr Vladimir Žirinovskij, který je pro mnoho Rusů symbolem nacionalismu. Proslavily ho populistické, xenofobní výroky a také agresivní chování vůči politickým protivníkům a novinářům (ČTK, 2008). Z těchto důvodů mu bylo v devadesátých letech přezdíváno „kovář skandálů“ a klaun ruské politické scény (Hlas Ruska, 2010). Je známý svými kontroverzními výroky o Židech, přistěhovalcích či jiných menšinách. Mimo jiné sympatizoval s bývalým iráckým prezidentem Saddámem Husajnem. Oproti tomu tvrdě kritizuje USA (ČTK, 2008). On sám se aktivně zúčastnil všech prezidentských voleb od roku 1991 vyjma roku 2004¹⁰.

Vnitřní struktura samotné strany disponuje třemi hlavními orgány: *Nejvyšší rada*, která představuje vedení strany. Jednou za čtyři roky musí svolat „Kongres“, nejvyšší správní orgán. Ředitelem Nejvyšší rady je Igor Lebeděv. Dalšími členy jsou V. Žirinovskij, A. Didenko, J. Nilov, A. Ostrovskij, V. Ovsjannikov a M. Rochmistrov. *Ústřední kontrolně-revizní komise*, jejíž členy jsou M. Děgťarev a A. Kurďumov. *Organizační výbor*,

8 Oficiální stránka LDPR, (2012). Istorija LDPR. (http://www.ldpr.ru/#party/History_of_the_Liberal_Democratic_Party, 30. 3. 2012).

9 Centralnaja izbiratelnaja komissija, (2011). Rezultaty vyborov. *CIK*. (http://www.cikrf.ru/banners/duma_2011/itogi/result.html, 30. 3. 2012).

¹⁰ Vserassijskij Centr Izučeniija Obščestvennovo mnenija (2012). Ekzitpol na prezidentskich vyborach. *WC/OM*. (<http://vybory.wciom.ru/>, 10. 3. 2012).

který se stará o přípravu veškerých aktivit LDPR, je rozdělen do osmi poboček v jednotlivých regionech¹¹.

Hlavními cíli strany jsou podle oficiálních stránek tvorba veřejného mínění, politická výchova a vzdělávání občanů a především nastavení systému tak, aby byla spolehlivě zajištěna lidská práva a svobody. LDPR tvrdí, že jejím předním zájmem je blaho Ruska¹². V případě, že by se strana dostala k moci, tohoto „blaha“ by dosáhla zrušením národních republik a vytvořením jednotného státu s 10 až 12 guberniemi. Důležité je navázání úzkých vztahů se slovanskými zeměmi v oblasti hospodářské i ekonomické a na základě tohoto sblížení následná integrace všech bývalých sovětských republik. Proti západní postoj se projevuje v programatice, kde strana navrhuje vyhoštění USA z Rady bezpečnosti OSN. Přesto je anti-západnictví pouze druhořadé a méně výrazné než u jiných ultrapravicových subjektů. LDPR například navazuje vztahy s Evropskou unií. V popředí pro LDPR stojí proti jižní postoj. Žirinovskij totiž Rusko považuje spíše za součást vyspělé severní hemisféry nežli primárně za opozici západu. Lídr strany označil jih Ruska za největší problém země. V praxi pak Liberálně-demokratická strana Ruska ostře vystupovala proti rozšíření NATO na východ, zejména pak o postsovětské státy (Shektovtsov-Umland, 2011). Slogany pro poslední volby do Státní Dumy byly například „LDPR pro Rusy!“, „Vše pro Rusy, nic proti nim!“, „Existuje zítřek pro Rusy?“, „Rusové vpřed!“, „Probud' se, Rusko“ a podobně¹³. Volební kampaň 2011 se z velké části zaměřovala na „Ruskou otázku“, a ačkoli LDPR tvrdí, že hájí práva a zájmy všech států Ruské

11 Oficiální stránky LDPR, (2012). Struktura LDPR. (<http://www.ldpr.ru/#party/Structure>, 1. 4. 2012).

12 Oficiální stránky LDPR, (2012). Ustav LDPR. (<http://ldpr47.ru/charter.htm>, 1. 4. 2012).

13 Baza Sloganov, devizov, pazungov. Slogany, devizy, pozungi: predvybornye. (<http://voxfree.narod.ru/slogan/election.html>, 2. 4. 2012).

federace, slovanští Rusové jsou stranou považováni za nadřazené státopůvce. Velká část Žirinovského rodiny je židovského původu, přesto se snaží přilákat i antisemitistické voliče (Shekhovtsov-Umland, 2011). LDPR jako jediná strana nereagovala na výzvu prezidenta Medveděva, aby politické strany nepoužívaly v rámci předvolební kampaně xenofobní rétoriku (Koževnikova, 2007). Před volbami také obnovila úzké vztahy s ultrapravicí. Na jaře 2011 například pořádala jednání u kulatého stolu ve Státní Dumě s představiteli krajně pravicových sdružení, jako jsou Rusové, Ruské společenské hnutí, Ruský obraz, Ruská občanská unie a Národní demokratická aliance. S představiteli těchto organizací (Krylov, Bělov) posléze Žirinovskij založil Ruský společenský výbor (Russkij Obščestvennyj Komitet). Kromě toho se jednoho ze setkání účastnil profesor Moskevského národního institutu pro Mezinárodní vztahy známý svými ultrapravicovými názory Valerii Solovej, politický spisovatel Leonid Volodin a Vladimir Ivanov autor knihy „Úder ruských bohů“, která je na Federálním seznamu extremistických materiálů (Judina-Alperovič, 2011). Někdy tato strana otevřeně spolupracuje i s neofašistickými představiteli, jakými jsou Viktor Jakušev, Sergej Žarikov Limonov nebo Alexej Vedenkin (Shekhovtsov-Umland, 2011).

Sám Žirinovskij kandidoval v letošních prezidentských volbách. I zde tvořily velkou část jeho programu ultrapravicové myšlenky. V předvolební kampani například prohlásil, že v případě jeho vítězství budou všichni přistěhovalci vráceni do svých domovů, aby etničtí Rusové dostali zpět pracovní místa (ITAR-TASS, 2012).

Největší základnu voličů má LDPR v malých a středních městech v ruských provinciích a také na Dálném východě. Většinu voličů tvoří mladí středoškolsky vzdělaní muži z nižší střední třídy. V současné době je politická ideologie této strany založena na populistické rétorice a otevřené

kritice vlády, na anti-amerikanismu, anti-jižnímu rasismu a samozřejmě ruském nacionalismu (Shekhovtsov-Umland, 2011).

Liberálně-demokratická strana Ruska ve Státní Dumě sehrává roli opozice (ČTK, 2010). Její ostře protivládní postoj, který zaujímala bezprostředně po svém vzniku, začal polevovat po volbách do Státní Dumy v roce 1993, ve kterých zvítězila (Laryš, 2009: 175-177). Od té chvíle se forma opozičního jednání LDPR přesunula spíše do teoretické, populistické roviny. Ruští politologové poukazují, že za kontroverzním chováním lídra Žirinovského, který používá protivládní rétoriku, se skrývá chladná rozvaha a ve výsledku hlasuje jeho strana přesně podle přání Kremlu (Hlas Ruska, 2010).

Názory společnosti na tuto politickou stranu a zejména na jejího lídra se různí. Pro ultrapravicově orientované občany představuje jedinou možnost, jak mohou jejich názory zaznít na oficiální politické scéně. Avšak mnoho lidí nebere LDPR vážně. Považuje její členy za „klauny“, a to především kvůli excentrickému chování Vladimira Žirinovského, jenž s oblibou používá silné nenávistné rétoriky, kterou často podává až teatrálním způsobem. Musíme však uznat, že LDPR nenechává nikoho chladným. K zamyšlení vede i její vznik. Mnozí se domnívají, že byla založena jako pseudo-strana sovětskými úřady k diskreditaci skutečných demokraticky-liberálních hnutí. Další z pochybných praktik představuje fakt, že žádný z původních vysokých postů nemá od počátku strany stejného představitele. Vyjma Vladimira Žirinovského a jeho rodiny samozřejmě. Tyto funkce bývají z pravidla zaplňovány politicky nedotčenými osobami, což logicky vyvolává mnoho spekulací (Shekhovtsov-Umland, 2011). Krom neznámých činitelů jsou tato křesla velmi často obsazována postavami ruského organizovaného zločinu nebo ultrapravice. Příkladem může být gangster Anatolij Bykov nominovaný ve

volbách 1999 na druhé místo, kandidát na prezidenta za LDPR a Žirinovského bodyguard Oleg Malyškin ve volbách 2004, organizátor „Ruského pochodu“ Nikolaj Kurjanovič, na druhé místo volební kandidátky 2007 byl zařazen podnikatel, bývalý důstojník FSB Andrej Lugovoj obviněný Brity z otrávení Alexandra Litviněnka (Laryš, 2009: 176-177).

Přes všechny kontroverze se jedná o stranu, která se drží ve Státní Dumě téměř 20 let. Udržuje si postavení nejsilnější ultranacionalistické strany v Ruské federaci (Shekhovtsov-Umland, 2011).

3. 2. Hnutí a organizace

V této kapitole se budu věnovat nejrozšířenější „úrovni“ ruské extrémní pravice. Zaměřím se na vznik hnutí a organizací, na jejich vnitřní strukturu, na komunikaci se stávajícími členy, na způsob rozšiřování vlastních řad, na postup při prosazování vlastních zájmů a také na jejich pozici ve společnosti.

Federální seznam extremistických organizací nyní obsahuje 28 sdružení, nepočítaje 19 teroristických, která jsou soudem zakázána (SOVA, leden 2012).

Vznik organizací ultrapravicového ražení v RF má několik obvyklých scénářů. Velmi často hnutí vyrůstají kolem silných osobností s extrémně pravicovým postojem. Příkladem může být Alexandr Bělov alias Alexandr Potkin, který dal se svou tezí „za veškeré zlo mohou imigranti“ vzniknout mohutné organizaci s názvem Hnutí proti nelegální imigraci (DPNI) (Laryš, 2009: 191-192). Výraznou postavou, kolem které se zrodil Ruský celonárodní svaz (RONS) je bývalý poslanec Státní Dumy Igor Artemov (Laryš, 2009: 200-201). Známy rasisticky orientovaný publicista a spisovatel Konstantin Krylov zase založil Ruské společenské hnutí (ROD)

(Laryš, 2009). Často také na počátku stojí časopisy, noviny a další tisk. Do tohoto scénáře zapadá hnutí Ruský obraz (RO), které vzniklo ze stejnojmenného časopisu¹⁴. Je také důležité zmínit možnost vzniku koalice sloučením několika podobně smýšlejících uskupení. Touto cestou se zrodila etnicko-nacionalistická koaliční organizace Rusové¹⁵.

Vnitřní uspořádání se u jednotlivých subjektů velmi liší. Zatímco některé mají propracovanou strukturu, jasnou hierarchii a mnoho poboček, jiné jsou v podstatě jen volně obíhajícími články kolem ústředních postav organizace bez jasně definovaných vztahů. Mnoho těchto skupin udržuje vztahy pouze prostřednictvím svých stránek a fór. V poslední době se čím dál více ultrapravicových sdružení snaží získat status legitimní politické strany, což vede k jejich vyšší organizovanosti a propracovanějšímu ideovému vymezení. Hlavním důvodem tohoto úsilí je projednávání změny velmi přísného zákona o politických stranách. Benevolentnější varianta zákona by totiž extrémní pravici mohla otevřít cestu na oficiální politickou scénu¹⁶.

Hnutí proti nelegální imigraci patří mezi ta organizovanější. Kromě již výše zmíněného disponuje vlastními orgány, jako je Centrální organizační rada (COC), vlastním politickým programem, pevným členstvím a mnoha pobočkami¹⁷ (Koževnikova, 2008b). Může tak sloužit i jako příklad

14 Publičnaja internet-biblioteka Vladimira Prybilovskovo, (2012) Russkij obraz. (http://www.anticompromat.org/nazi-p/spr_rusobr.html, 2. 4. 2012).

15 Publičnaja internet-biblioteka Vladimira Prybilovskovo, (2012). Russkije. (http://www.anticompromat.org/nazi-p/spr_russkie.html, 2. 4. 2012).

16 Změna zákona o registraci politických stran byla prezidentem Medveděvem podepsána 3. 4. 2012 a zmiňují se o ní i v části věnované politickým stranám.

17 V dubnu roku 2011 byla zakázána činnost DPNI Městským soudem v Moskvě. Posléze dne 9. 8. 2011 Putin oznámil zákaz působení jedné z největších ultrapravicových organizací DPNI na území Ruské Federace po dobu dvou let. Na což organizace vzkázala svým přívržencům, že se

organizace, která se postupně snaží profilovat do podoby politické strany a má velké ambice. Dalšími organizacemi, které si vzaly za cíl získat větší vliv v oficiálním politickém spektru, jsou například RONS (Laryš, 2009: 200-201) nebo organizace ROD-Rusko, která společně s Ruským občanským sdružením (RGS) vytvořila organizační výbor pro liberálně-demokratickou stranu „Občanská platforma“. Její vyhlášení bylo deklarováno v prosinci 2011 (Laryš, 2009: 198). Pokud bychom se zaměřili na méně organizované skupiny, zmínila bych například Ruské nacionálně osvobozené hnutí (RNOD), jehož členové se spíše soustředí kolem novin RNOD s názvem „Ruská pravda“¹⁸. Podobným případem je i původní hnutí ROD¹⁹ v začátcích, kde byla tmelícím prvkem charismatická postava Konstantina Krylova spolu s jeho publikační tvorbou.

Charakter komunikace extrémně pravicových organizací s vlastními členy z velké části závisí na úrovni vnitřní propracovanosti každé z nich, viz výše. Je však několik způsobů, které pro kontakt s členy využívá většina. Řadí se mezi ně předávání informací prostřednictvím webových stránek nebo on-line fór. Obvykle jsou potřebné informace publikovány i na internetu nebo v tisku. Jelikož mnohá hnutí vydávají vlastní tiskoviny, představuje tato cesta nejsnazší způsob pro sdělení aktualit [Měsíčník

mohou přidat pouze osoby žijící mimo putinskou diktaturu [Oficiální stránky DPNI. Novostnaya. (<http://www.dpni.org/articles/novostnaya/>, 2. 4. 2012)]. Hnutí bylo obviněno z extremistických aktivit s cílem „podněcování k nenávisti mezi etniky“. Proto je v současnosti aktivní pouze za hranicemi Ruské federace. V minulosti již DPNI a jeho představitel Potkin čelili čtyřem obviněním. Mezi nimi byla i částečná zodpovědnost za masové nepokoje na Manežním náměstí (Pitalev, 2011).

18 Publičnaja internet-biblioteka Vladimira Pribylovskovo, (2012). RNOD. (<http://www.anticompromat.org/nazi-p/rnod1.html>, 1. 4. 2012).

19 V roce 2007 se ROD rozdělilo na dvě části: ROD-Rusko pod vedením Konstantina Krylova a Natálie Cholmogorové a ROD(M) Vjačeslava Makarova. Ke Krylovovi se přidaly všechny pobočky krom Petrohradské. ROD(M) bylo ještě v roce 2007 rozpuštěno (Laryš, 2009: 198).

Pamjat' stejnojmenného hnutí (Laryš, 2009: 187), Specnaz Rassiji vydává ROD-Rusko²⁰, Třetí Řím od RONS (Koževnikova, 2007)]. Výjimkou není ani pořádání sezení, debat, či „osvětových“ přednášek s ultrapravicovým podtextem. Jak jsem již zmínila, tyto prostředky pro oslovení svých stoupců používá většina uskupení v RF. Výhodu v tomto ohledu mají velká, do hloubky organizovaná hnutí. Oproti již řečenému se mohou dostat blíž ke svým „ovečkám“ prostřednictvím poboček rozmístěných po celé zemi. Osobnější kontakt je důležitý především v menších městech, kde panuje určitá nevole k velkoměstské anonymitě. Toto fyzické, geografické pokrytí státu organizaci umožňuje i efektivnější transport tiskovin, letáků a jiných materiálů přímo k jednotlivci a maximalizuje tak informovanost přívrženců. Díky vlastním orgánům může hnutí nabídnout lidem pevné členství, jehož prostřednictvím je schopno členy motivovat k zapojování se do chodu hnutí (pevné členství poskytuje např. DPNI) (Koževnikova, 2008b). V případě, že se jedná o silnou vlivnou organizaci, může mít možnost jako nástroj pro komunikaci využít masmédií. Velmi široký okruh lidí osloví prostřednictvím účasti v televizních debatách, lídr může být hostem pořadů, kde má možnost představit ideologii uskupení a podobně. K samotným masmédiím a jejich vztahu k ultrapravicí se ještě vrátím později²¹.

Mezi primární cíle každého extrémně pravicového subjektu patří rozšiřování řad stoupců. Mnoho nástrojů pro tento účel je shodných s těmi pro oslovování vlastních členů (viz výše). Ultrapravicová hnutí také využívají webové stránky, kde chtějí obsahem zaujmout potenciální příznivce. Lákají je na účast v zajímavých on-line fórech. Chtějí je

²⁰ Publičnaja internet-biblioteka Vladimira Prybilovskovo, (2012). ROD (<http://www.anticompromat.org/nazi-p/rod2005.html>, 30. 3. 2012).

²¹ Tyto a další informace v této kapitole jsem čerpala ze svého procházení fór, debat, komentářů jednotlivých aktivistů a procházením stránek ultrapravicových subjektů.

zasáhnout i prostřednictvím tiskovin a médií. Avšak k těmto způsobům přibývá ještě několik dalších. Velmi oblíbeným je pořádání různých mítinků. Na takové akci často hrají rasisticky orientované kapely, promítají se filmy s etnicko-nacionalistickou tematikou, podává se občerstvení a v průběhu se členové organizace snaží přesvědčit co největší množství nově oslovených lidí. Příklady popsaných způsobů oslovování nových i stávajících příznivců uvedu v krátkém představení některých z uvedených extrémně pravicových hnutí níže²².

V oblasti prosazování zájmů probíhá v současnosti jistá transformace ultrapravicových uskupení, což je přirozenou odezvou na přípravu změny zákona o registraci politických stran. Mnoho hnutí se snaží přejít od války v ulicích na politickou scénu. Organizace, které se o to aktivně pokoušejí, snižují počet svých pouličních aktivit a zabývají se dodržováním lidských práv (většinou se omezují na podporu odsouzených neonacistů). Tyto skutečnosti výrazně redukuje míru rasově motivovaného násilí v Rusku (Judina-Alperovič, 2011). Počet vražd připisovaných pravicovým extremistům pomalu klesá (v roce 2009 bylo zabito 84 osob o rok později 38) (Verchovskij-Koževnikova, 2011), avšak jen za leden a únor letošního roku bylo z rasových motivů nejméně 13 lidí usmrceno a 22 zraněno (SOVA, únor-březen 2012). Nejvíce diskriminovaní jsou občané ze středoasijských postsovětských států a náboženské skupiny jako svědci Jehovovi nebo muslimové (Verchovskij-Koževnikova, 2011). Taktika nové snahy vrátit se na politickou scénu tkví v hraní si na slušné nacionalisty. Někteří extremisté se tedy vzdali i etnicko-nacionalistické rétoriky a pokoušejí se držet „civilizovaných metod“. Jedním z pokusů o proniknutí

²² Tyto a další informace v této kapitole jsem čerpala ze svého procházení fór, debat, komentářů jednotlivých aktivistů a procházením stránek ultrapravicových subjektů.

na oficiální politickou scénu je i Deklarace ruských nacionalistických organizací podepsaná 28. září 2010 členy DPNI (Hnutí proti nelegální migraci) a RO (Ruský obraz). Později svůj podpis připojily RONS (Ruská všenárodní unie) a ROD (Ruské společenské hnutí). Jejím autoři se postavili za dodržování lidských práv, vyžadují zlepšení fungování demokratických institucí a zastavení represe státu vůči jejich spojencům. Vyjadřují zde ideu, že pokud by ruský nacionalismus získal politický mandát, bylo by možné vyhnout se násilí (Alperovič-Koževnikova, 2011).

Dá se tedy říci, že ruská extrémní pravice se vydala novým směrem. Pochopila, že aby rozšířila svou společenskou základnu, bude muset upustit od násilí v ulicích a vydat se cestou sdílení myšlenky etnického-nacionalismu v latentní formě. S tím souvisí i aktivity ultrapravice, jako jsou podpora dětských domovů, organizace sportovních akcí, dárcovství. Tato sociální kamufláž samozřejmě jen pomáhá zakrýt skutečné úmysly pravicových extremistů. Jako příklad můžeme uvést protest proti stavbě mešity v moskevské čtvrti Textilšiki, kterou pořádalo hnutí Moj Dvor pod záminkou ochrany zelené zóny (Alperovič-Koževnikova, 2011). Jak z textu vyplývá, stále méně ultrapravicových subjektů používá k dosažení svých cílů násilného chování. Avšak v žádném případě nejde o jeho absenci. Do této chvíle existuje mnoho skupin, které násilí při boji za svou ideologii preferují. Mezi hlavní způsoby upozorňování na problémy a prosazování zájmů samozřejmě nadále patří pořádání protestních akcí a pochodů. Efektivními zůstávají i organizace, které fungují jako „osvěta“. Ty se snaží především o informovanost obyvatelstva (jimi podávané informace jsou mnohdy značně zkreslené nebo dokonce lživé). Ukázkou je Ruské společenské hnutí (ROD). Cílem sdružení je dle oficiálních dokumentů ochrana práv ruského národa jako celku. Zejména pak sběr informací o útlaku, diskriminaci etnických Rusů v Ruské federaci i mimo ni a následná

osvěta u ruského obyvatelstva, které se musí dozvědět o neúnosné situaci²³.

Extrémně pravicové organizace a hnutí se těší poměrně slušné přízni ruských obyvatel. Mnoho z nich má desetitisíce členů [Veliké Rusko přes 60 tisíc (Laryš, 2009: 202), RONS překročilo hranici 10 tisíc již v roce 2001²⁴], a stovky až tisíce aktivních členů podílejících se na chodu organizace (ROD má přes 150 aktivních členů²⁵, DPNI mělo v roce 2008 přes 10 tisíc aktivistů a 50 poboček po celé zemi²⁶). Bývají zvány ultrapravicově orientovanými politickými stranami k jednání u kulatého stolu. Před volbami do Státní Dumy v roce 2011 přijala některá uskupení myšlenku spolupráce se systémovými stranami, které byly ochotné s nimi v určitých oblastech kooperovat. Avšak zvýšená pozornost médií i výzvy z míst nejvyšších (včetně tehdejšího prezidenta Medveděva) k zastavení podpory xenofobie a s ní i extrémní pravice přiměly strany k upuštění od této taktiky (Judina-Alperovič, 2012). Přes rozšířenost celou ruskou společností zaujímají ultrapravicová hnutí spíše okrajovou pozici v politickém systému RF, na nějž nemají velký vliv. Respektive s velikostí a množstvím členů extrémně pravicových organizací by mohly jednat efektivněji a s větší silou. Příčin tohoto neúspěchu je hned několik: špatná reputace ultrapravice u politicky aktivní vrstvy obyvatel, nedostatečná organizace a absence lídrů, kteří by byli schopni pravicové extremisty stmelit a také neochota liberálně smýšlejících občanů RF podporovat násilí, se kterým jsou tato hnutí nedílně spjata (Judina-Alperovič, 2012).

23 Oficiální stránky ROD. O nas. (<http://rod-ru.org/o-nas/>, 3. 4. 2012).

24 Publičnaja internet-biblioteka Vladimira Pribylovskovo, (2012). RONS. (http://www.anticompromat.org/rons/spr_rons.html, 2. 4. 2012).

25 Oficiální stránky ROD. Ustav. (<http://rod-ru.org/o-nas/ustav/>, 2. 4. 2012).

26 Oficiální stránky DPNI, (2007). Bělov: Ideologija bolšinstva. 25. 10. 2007 (<http://dpni.org/articles/kommentari/5894/>, 2. 4. 2012).

V následující části se pokusím přiblížit některé zmiňované ultrapravicové subjekty, na kterých uvedu konkrétní příklady k předchozímu textu. Zaměřím se na jejich vývoj, ideologii a aktivity na území Ruské federace. Jedná se o v současnosti významná a mediálně viditelná hnutí, které jsou však rozdílná, a mohou tak sloužit i jako důkaz pestrosti škály ultrapravicových uskupení v Rusku.

1. *Hnutí proti nelegální imigraci, DPNI*: Hnutí proti nelegální imigraci (DPNI) bylo založeno 10. července 2002 v reakci na rostoucí napětí mezi etnickými Rusy a imigranty z jižního Kavkazu a střední Asie. Organizaci založil Alexandr Bělov, který vystupuje pod pseudonymem A. Potkin. Hlavní myšlenkou je spojování veškerého zla s imigranty (ale i severokavkazskými národy), kterým hnutí dává za vinu veškeré společenské problémy, jako jsou nezaměstnanost, kriminalita či špatná životní úroveň. DPNI agituje za přísnější imigrační zákony a tvrdší kontroly na hranicích s postsovětskými zeměmi ve střední Asii a na Kavkaze (Kabrhelová, 2011). Razí ideologii tzv. „zdravého smyslu“, což znamená jednat ve jménu dobra pro stát. Prezентují se jako nacionalisté a patrioti (Arak, 2009). Do roku 2005 se DPNI hojně angažovalo v médiích. Silné proti imigrační cítění a aktivní propaganda vydobily organizaci silnou pozici na poli neparlamentní ultrapravice. Množství stoupců obsahuje i uznávané novináře a politiky²⁷. Dokonce vznikala extremistická uskupení, která se prohlašovala za „bojové brigády“ DPNI (Laryš, 2009: 191-192).

Samotný název Hnutí proti nelegální imigraci je zavádějící, protože organizace vystupuje i proti příslušníkům severokavkazských národů,

²⁷ Od roku 2005 zve předseda KPRF Zjuganov DPNI na své mítinky a později byl Potkin dokonce jedním z vystupujících na komunistickém setkání. Tyto události vyvolali bouřlivé diskuze v řadách levicových stoupců a po protestech mládežnických organizací, byla tato otevřená spolupráce ukončena (Koževnikova, 2007).

nejen proti imigrantům (Laryš, 2009: 192). Od roku 2005 uspořádalo DPNI více než 30 protestů v Moskvě. Ústředními hesly mítinků jsou: „Moskva patří nám!“ nebo „Rusové, ozbrojte se!“. Nejčastější místa konání představují obchodní centra nebo tržnice, kde se neruší obyvatelé hlavního města převážně shromažďují. Podtextem tohoto výběru bylo i DPNI často zmiňované přebírání pracovních míst etnickým Rusům cizími občany. Cílem těchto akcí je upozornit občany na údajné zneužívání štědrosti ruského obyvatelstva, které cizinci vytlačují a k tomu se zabývají obchodem s drogami a dalšími nelegálními činnostmi (Koževnikova, 2007). Toto uskupení je také organizátorem každoročního „Ruského pochodu“, na kterém jsou pravidelně provolávána nacistická hesla a slogany (Kabrhelová, 2011).

V září 2006 vzbudilo sdružení obrovskou pozornost médií, když se zaangažovalo do incidentu v městečku Kondoponga. Na severu Ruska se v Kavkazské kavárně Čajka rozhořel spor mezi dvěma návštěvníky, který přešel do hromadné rvačky. V této šarvátce byli zabiti dva etničtí Rusové a šest osob bylo vážně zraněno. DPNI využila situace a sezvala do Kondopongy tzv. „Lidovou schůzi“, které se účastnilo asi 3000 pravicově orientovaných osob. V praxi jednání vystřídalo podpálení restaurace Čajka a rabování majetku a obchodů patřících osobám kavkazského původu. DPNI na to zareagovalo požadavkem o vystěhování Kavkazanů z města a činy účastníku Lidové schůze omlouvalo údajnou frustrací z terorizování místního obyvatelstva čečenskými kriminálními živly. (Borisova, 2006). Z hlediska DPNI měl tento počin úspěch a jeho představitelé se ho snaží při každé příležitosti zopakovat. Každá rvačka mezi Rusy a jiným etnikem je prezentována jako mezinárodní konflikt a na místo ihned vyjíždějí členové DPNI vybaveni xenofobními letáky.

Organizace členů probíhá prostřednictvím internetových fór (Koževnikova, 2007). Avšak díky předchozím zkušenostem s pogromem v Kondoponze jsou bezpečností složky připraveny, a tak se Hnutí proti nelegální imigraci nepodařilo provést další pogrom v podobném rozsahu. V květnu 2007 došlo k vážnějšímu incidentu v Stavropolském kraji, když vlivem napětí mezi etnickými skupinami ve městě brutálně zabili dva ruští studenti. Okamžitě byla svolána Lidová schůze (Potkin byl preventivně zadržen a schůze se nezúčastnil). Následovalo pálení automobilů, několik zraněných a jeden mrtvý cizinec (Koževnikova, 2008). V červnu téhož roku se několik členů DPNI zúčastnilo etnických bojů v centru Moskvy. Ve výsledku moskevské orgány zatkl 42 aktivistů. Hlava DPNI Potkin jejich jednání omlouval provokací ze strany etnických skupin z kavkazských regionů. Čečenci a další etnika údajně tančili a hlasitě se radovali ve chvíli, kdy měla proběhnout modlitba v Památníku hrdinů z Plevna (NEWSru, 2007). Čtyři dny na to oznámilo Hnutí pro nelegální imigraci vytvoření ozbrojených sebeobránných skupin určených k obraně ruských obyvatel proti „agresivním trestním činům“ páchaných imigranty. Členové budou trénováni pro pěstní souboje a budou oprávněni k legálnímu držení zbraní²⁸.

Překvapením bylo rozdělení DPNI v květnu 2008. Reorganizaci oznámilo hnutí na svých stránkách. Bělov se pasoval do role lídra (dosud svou pozici nazýval člen Centrální organizační rady). Změny měly zahájit transformaci z hnutí na jakousi politickou stranu s programem a pevným členstvím (Koževnikova, 2008b).

V roce 2009 byl vůdce Bělov odsouzen k šesti měsícům vězení na základě článku 282, kterým se trestá „podněcování k národnostní, rasové

²⁸ Oficiální stránky DPNI, (2007). Lenta novostej. (http://www.dpni.org/articles/lenta_novo/index202.shtml, 19. 3. 2012).

nebo náboženské nenávisti“²⁹. Ani v roce 2010 sdružení nezháleželo. V prosinci byl odsouzen Ivan Mekheev, číslo jedna v Kirově za „podněcování k nenávisti mezi etniky, ponižování lidské důstojnosti a veřejnou podporu terorismu“. Také aktivistka DPNI operující v Tule Nina Zenková se dočkala trestu za šíření extremistické literatury a „podněcování k nenávisti mezi etniky“ (SEAN, 2011).

V lednu 2011 si předseda Moskevské odnože DPNI vysloužil podmíněný trest za spoluúčast na surovém napadení občanů Tádžikistánu, z nichž jeden svým zraněním podlehl a zemřel (Pitalev, 2011). V dubnu téhož roku byla zakázána činnost DPNI Městským soudem v Moskvě. Předseda DPNI Vladimir Ermolaev (v roce 2010 vystřídal tehdejšího lídra A. Potkina) prohlásil, že zákaz byl z velké části následkem nepokojů v Egyptě a Tunisku. Posléze dne 9. 8. 2011 Vladimir Putin oznámil zákaz působení jedné z největších ultrapravicových organizací DPNI na území Ruské federace po dobu dvou let. Organizace pak vzkázala svým přívržencům, že se mohou přidat pouze osoby žijící mimo putinskou diktaturu³⁰. Hnutí bylo obviněno z extremistických aktivit s cílem „podněcování k nenávisti mezi etniky“. Proto je v současnosti aktivní pouze za hranicemi Ruské federace. V minulosti již DPNI a jeho představitel Potkin čelili čtyřem obviněním. Mezi nimi byla i částečná zodpovědnost za masové nepokoje na Manežním náměstí. Podle Alexandra Verchovského existují více extremistické organizace než je DPNI. Přesto více než souhlasil s pozastavením jeho činnosti s odkazem na fakt, že organizace otevřeně využívající násilí by neměly být legální (Pitalev, 2011).

²⁹ The Criminal Code Of The Russian Federation, (1996). Article 282. Russian Criminal Code. 13. 6. 1996 (<http://www.russian-criminal-code.com/PartII/SectionX/Chapter29.html>, 17. 4. 2012).

³⁰ Oficiální stránky DPNI, (2011). Kak vstupit' v DPNI. (<http://www.dpni.org/articles/prisoedini/102/>, 22. 3. 2012).

2. *Ruské společenské hnutí, ROD*: Ruské společenské hnutí bylo založeno v květnu 2005. Není nikde zaregistrováno, ale podílí se na ultrapravicových akcích a spolupracuje s Hnutím proti nelegální imigraci. Samo sebe popisuje jako první lidsko-právní, neziskovou organizaci, která brání ruské zájmy, práva, čest a důstojnost³¹. Od vzniku je prezidentem organizace publicista a spisovatel Konstantin Krylov. V minulosti byl souzen za publikaci článku v Literárních novinách, který měl podněcovat k „rasové, národnostní a náboženské nenávisti“ (Laryš, 2009).

V roce 2006 byl odsouzen k roku vězení na základě paragrafu 282 člen ROD student Igor Mogilev. V roce 2007-2008 se hnutí angažovalo v mediálně známém případě ruského poručíka operujícího v Čečensku Sergerje Arakčejeva, který byl obviněn ze zabíjení civilistů. Nakonec byl i přes snahu stovek stoupenců ROD a jiných organizací odsouzen k mnoha letům vězení. Podobnou nespravedlností byl podle ROD případ ruské učitelky Světlany Gogolevské, která měla údajně pronásledovat a fyzicky napadat spolužáka svého postiženého syna, který byl tímto cizincem předtím napaden. Za to byla následně odsouzena soudem prvního stupně. Tady Společenské hnutí postupovalo téměř shodně jako v případě Arakčejeva. Šířilo informace, snažilo se zapojit co nejvíce lidí a zviditelnit případ v médiích. V tomto případě však byla organizace úspěšná a učitelku zprostiti viny³².

V průběhu těchto událostí se v roce 2007 sdružení rozdělilo na dvě části ROD-Rusko pod vedením Konstantina Krylova a Natálie Cholmogorové a ROD(M) Vjačeslava Makarova. Ke Krylovovi se přidaly všechny pobočky krom Petrohradské. ROD(M) bylo ještě v roce 2007 rozpuštěno (Laryš, 2009: 198).

³¹ Oficiální stránky ROD, (2012). O nas. (<http://rod-ru.org/o-nas/>, 20. 3. 2012).

³² Oficiální stránky ROD, (2012). Istorija. (<http://rod-ru.org/o-nas/istorija/>, 20. 3. 2012).

Masové protesty v prosinci 2011 daly ultrapravicovým hnutím naději na vytvoření politických stran. Z toho důvodu bylo dne 24. 12. 2011 deklarováno vyhlášení Liberálně-nacionalistické strany „Občanská platforma“, která by měla vzniknout sloučením ROD a Ruského občanského sdružení (RGS). V současné době je tedy ROD členem organizačního výboru zmiňované strany a má pobočky v Moskvě, Petrohradském, Krasnodarském, Sibiřském, Primorském regionu a v Povolží³³. Existují i informace o mimo ruských pobočkách v USA a Německu (Laryš, 2009: 198). Tento počín v podstatě odstartoval celoruskou kampaň „Přestaňme žít Kavkaz!“ (Judina-Alperovič, 2012).

3. *Ruský obraz, RO*: Jedná se o ultrapravicové sdružení, které vzniklo původně jako redakce časopisu Ruský obraz v roce 2003. Později, 25. listopadu 2004, byl časopis registrován. Avšak hnutí Ruský obraz zaregistrováno není. Významnými představiteli jsou Ilja Gorychaev, Stešin, Taratorin, Michajlov, Erzunov, Valyaev a dříve také Nikita Tichonov nebo Alexej Baranovský³⁴.

Na podzim roku 2002 navštívili Tichonov a Gorychaev v Srbsku následovníky zemřelého monarchisty a nacionalisty Nebojši Krstiče, který založil časopis Obraz (1995) a následně i vlastenecké hnutí stejného názvu (1999). Tento impuls vedl Tichonova a Gorychaeva k vytvoření časopisu a později i politického seskupení v Ruské federaci³⁵. V roce 2006 byl Tichonov obviněn z podílu na vraždě anti-extremisty Alexandra Rjuchina. Na podzim 2009 byl podezřelým ve vraždě soudkyně S.

³³ Oficiální stránky ROD, (2012). Regiony. (<http://rod-ru.org/regiony/>, 20. 3. 2012).

³⁴ Pribylovskij, V. (2012). Russkij obraz. Publičnaja internet-biblioteka Vladimira Pribylovkovo. (http://www.anticomproamat.org/nazi-p/spr_rusobr.html, 22. 3. 2012).

³⁵ Pribylovskij, V. (2012). Russkij obraz. Publičnaja internet-biblioteka Vladimira Pribylovkovo. (http://www.anticomproamat.org/nazi-p/spr_rusobr.html, 22. 3. 2012).

Markelové a novinářky A. Baburové (SOVA, duben 2011). V den dětí téhož roku na sebe RO upozornil graffiti ve smyslu: „Nechte nás zachránit život bílých dětí“. Následně také ve dny Pomoci pravicovým vězňům a Slovanské střízlivosti 25-26. července, kde jeho členové promítali vlastní film, uspořádali koncert, učili pěstním soubojům, rozdávali xenofobní letáčky a jiné rasisticky orientované materiály. Hlavním cílem bylo získávání nových členů a budování vlivné organizace (Koževnikova, 2009). V roce 2010 mezi Goryachevem a Tichonovem vyvstaly vážné rozpory. I kvůli nim se Tichonov rozhodl vystoupit z hnutí Ruský obraz. Tyto rozpory uvnitř Ruského obrazu způsobily odtrhnutí Baranovského, který založil občanskoprávní organizaci Ruský verdikt. Na ultrapravicové scéně kolují názory, že skutečným vůdcem Ruského obrazu je Stešin. Jiní se naopak domnívají, že v čele zůstává Gorychaev, který stále udržuje vztahy s prezidentskou administrativou³⁶.

Ruský obraz je extrémně pravicová nacionalistická organizace, která kloubí ultrapravicová hesla s podporou prezidentské administrativy a spolupracuje s ní. Sama o sobě tvrdí, že není gang, propagandistická společnost ani politická strana, ale vše dohromady³⁷. Od roku 2007 se stala velmi aktivní a expandovala do mnoha ruských regionů. Mnozí o ni hovoří jako o nejrychleji rostoucí ultrapravicové organizaci (Koževnikova, 2010: 11).

4. *Rusové*: Rusové jsou koaliční etnicko-nacionalistická organizace. Byla založena na jaře 2001. Za jejím vznikem stáli aktivisté Potkin z DPNI, Borovikov z hnutí Paměť, nacionalista Demuškin ze Slovanské síly,

³⁶ Pribylovskij, V. (2012). Russkij obraz. Publičnaja internet-biblioteka Vladimira Pribylovkovo. (http://www.anticomproamat.org/nazi-p/spr_rusobr.html, 22. 3. 2012).

³⁷ Pribylovskij, V. (2012). Russkij obraz. Publičnaja internet-biblioteka Vladimira Pribylovskovo. (http://www.anticomproamat.org/nazi-p/spr_rusobr.html, 22. 3. 2012).

Národní socialistická iniciativa (NSI), Vorobyov z Ruské imperiální unie, Bobrov a Turikov v čele Svazu ruského lidu. V roce 2010 bylo DPNI a Slovanská unie zakázány. Z toho důvodu si Slovanská unie změnila název na Slovanské síly a DPNI operuje ze zahraničí³⁸. LDPR si v létě 2011 pozvala představitele tohoto hnutí (a dalších ultrapravicových subjektů) k diskusi u kulatého stolu. V říjnu 2011 sdružení organizovalo pochod za vzpomínku na Lovchikova. I přes rozsáhlé přípravy se ale nedočkal hojně účasti, a to i vlivem ignorace této akce ze strany fotbalových fanoušků. Kromě pravidelného zveřejňování incidentů, kde figurují cizinci, se hnutí pokoušelo mobilizovat své příznivce prostřednictvím anti-muslimské propagandy (Judina-Alperovič, 2012).

3. 3. Média a ruská extrémní pravice

Již v předchozích částech textu jsem narazila na problematiku svobody médií v Ruské federaci. Velká část celostátních médií je pod vlivem Kremlu, přičemž nacionalismu obecně je zde ponecháván široký prostor. Upravování skutečností a ospravedlňování násilí páchaného na cizincích není výjimkou. Příkladem takového jednání může být případ bombového atentátu ve vietnamské kavárně na trhu v Moskvě. Bezprostředně po výbuchu byli zatčeni ruští studenti, u nichž byly nalezeny součástky pro výrobu bomby a také nacistická literatura. Přes tyto důkazy se pozornost médií obrátila zcela jiným směrem. Řešilo se především, že tržiště je naplněno lidmi bez povolení k pobytu a pod správou Kavkazanů. Vedoucí třetího kanálu „Hlavní téma“ Andrej Dobrov prohlásil, že některé tržnice jsou „státem ve státě“ nepodřizují se moskevským orgánům a řídí je lidé bez ruského občanství. Dobrov dal jasně najevo, že taková místa přímo ohrožují stát a společnost. Tím čin v podstatě podpořil. Kanál Rusko

³⁸ Pribylovskij, V. (2012). Russkije. Publičnaja internet-biblioteka Vladimira Pribylovskovo. (http://www.anticomproamat.org/nazi-p/spr_russkie.html, 22. 3. 2012).

přišel s teorií, že se jedná o mafiánské vyřizování účtů, se kterým má co do činění ázerbájdžánské hnutí. Teorií bylo mnoho a obviňovány byly různé etnické skupiny. Novinář Vadim Rečkalov připsal atak Čečencům, a dokonce ho označil za útok na Moskvu (Verchovskij, 2007b: 107-113). Takovýchto případů, kdy jsou vlivem xenofobie uměle vykonstruovány zprávy i v nejrozšířenějších médiích, nalezneme v Ruské federaci mnoho. Částečně objektivní zůstal už jen některý tisk, vybraná online média a některá lokální média.

Co se týče vyloženě ultrapravicových médií, ta mohou fungovat prostřednictvím vlastních internetových stránek nebo se účastnit diskuzí na různých fórech. Postihu se většinou bát nemusí. Na takovýchto webech, které šíří rasismus a xenofobii mezi ostatní obyvatele, se jen málokdy dočtete o násilí páchaném na cizincích. Pokud už takový případ nelze utajit, ultrapravice ho vykreslí jako zoufalý akt sebeobranu proti povětšinou kavkazským vykořisťovatelům, kteří už delší dobu terorizovali etnické Rusy v dané oblasti. Je důležité vědět, že mnoho, ne-li většina z informací zveřejňovaných na stránkách pravicových extremistů je zkresleného nebo dokonce lživého charakteru (Verchovskij-Koževnikova, 2010: 37-42). V poslední době se hojně objevují hesla související s Kavkazem („Přestaňme žít Kavkaz“, „Stop podpoře Kavkazu“). Další z důležitých funkcí online komunikace představuje možnost pohotové mobilizace sil, kdy lídři určité ultrapravicové organizace svolávají prostřednictvím fór protestní akce, setkání atd. (např. DPNI prostřednictvím svého fóra svolává „Lidové schůze“).

Často se právě média stávají oběťmi a jsou souzena v rámci anti-extremistické právní úpravy. I zde se mnohdy jedná o neopodstatněná obvinění a spíše než skuteční ultrapravicoví extremisté bývají stíháni nezaujatí. Takovým příkladem nesmyslného vydání varování může být

Novaja Gazeta, která v březnu 2010 obdržela varování za zveřejnění článku I. Nikitoviče „Gang, agentura, strana. Kdo jsou legitimní nacionalisté?“. Dle Roskomnadzor (Federální agentura pro kontrolu ve sféře informačních technologií a masmédií) článek obsahoval prvky extremismu, nacistické symboly a fotografie a byly v něm zmíněny přímé citace hnutí Ruský obraz. Přes zcela zjevný protinacistický tón, kde obrázky měly jen podtrhnout autorovu tezi o nebezpečí nacionalistických organizací, byla tato obžaloba soudem potvrzena (Rozalskaja, 2011).

V minulosti byly některé rasově motivované materiály tištěné přímo v Ústřední tiskárně Ministerstva obrany Ruské federace. Příkladem jsou díla Pavla Tulajeva, ve kterých oslavuje árijce a rasovou teorii (Laryš, 2009: 220).

3. 4. Příčiny silné pozice ultrapravice v Ruské federaci

Z velkého množství příznivců a prorostlosti Ruska ultrapravicovými uskupeními vyplývá, že extrémní pravice má v tomto státě velmi silnou základnu, která stále roste. Důvodů, které k tomu přispívají, je několik. Pokusím se v této podkapitole vysvětlit dle mého mínění dva hlavní faktory, které přispívají k současné situaci.

1. *Xenofobie v Ruské federaci*: Není novinkou, že se slovanští Rusové považují za civilizačně nadřazené nad menšinovými národy. Vztahy s některými menšinami žijícími na území Ruské federace jsou negativně zabarveny nebo nabývají přímo xenofobního rázu. Tato skutečnost se odráží i na nedůvěřivém postoji některých minorit k slovanským Rusům. Složitě vztahy jsou logickým vyústěním historických událostí³⁹, které ani

³⁹ Jedná se například o masové vystěhování Kurdů z Kurdské autonomní oblasti v roce 1927, vystěhování několika desítek tisíc Finů z pohraničních oblastí v roce 1935, poválečné deportace

jedna ze stran do dnešní doby nebyla schopna překonat. K umocnění napjaté atmosféry výrazně přispěla sovětská éra, která Rusům vštěpovala tezi o jejich civilizačním přínosu. Rozpad Sovětského svazu znamenal uvolnění napětí, a umožnil tak v 90. letech rozkvět menšinových národů, který se projevoval například prosazováním jazyků do škol a vznikem sdružení (Baar, 2005: 21-23). V současnosti panuje největší napětí mezi etnickými Rusy a národy severního Kavkazu a střední Asie.

Zhoršení situace v této oblasti přišlo s nástupem Vladimira Putina k moci v roce 2000. Opětovně eskalující xenofobie začala prosakovat do masových médií (Verhovskij, 2007). Původně převládal strach a odpor k Čečencům (druhá čečenská válka), ale po roce 2000 se xenofobie začala týkat i dalších etnických skupin (Pain, 2007). Podle A. Dubasové (Laryš, 2009: 162-164) jsou zásadní faktory vzestupu xenofobie v Ruské federaci:

- a) Proměna etnického složení země v neprospěch Rusů: Za 15 let klesl počet obyvatel Ruska o 7 milionů, zatímco počet obyvatel kavkazských národů stoupá.
- b) Příliv imigrantů: Do země přijíždí každý rok ilegálně pracovat cca 4,6 milionu lidí. Většina z nich pochází ze států SNS.
- c) Dvě čečenské války vedly k negativnímu postoji Rusů vůči všem kavkazským národům.
- d) Procesy utváření nové ruské národní identity po rozpadu SSSR: Pocit ponížení, ztráta pozice velmoci a strach z další transformace byly

národů obviněných ze spolupráce s Němci, masové deportace ruských Němců na počátku války (Baar: 2005, 21-22).

dalšími důvody vzestupu xenofobie, která se stala způsobem jak kompenzovat vzniklé nedostatky.

Změna celkového politického uspořádání způsobila, že Putin nečelí alternativním stranám nebo programům, ale pasoval se do role bojovníka proti čečenským teroristům, estonským fašistům, americkým imperialistům, západním konspirátorům a obecně všem, kteří mají v úmyslu jakýmkoli způsobem poškodit Ruskou federaci (Verchovskij, 2007). Za nepřítelé bývají často označovány USA. Důkazem jsou i populární anti-amerikanistické pořady (Odnako, Realnaja politika) vysílané v hlavním vysílacím čase (Laryš, 2009: 161).

Xenofobii etnických Rusů ještě umocňuje rasisticky protiruské křídlo, které se utváří především v kavkazských státech (Verchovskij-Koževnikova, 2011). Povstalci z těchto národů stojí za hrůzami, jako byl teroristický útok v moskevském metru 28. března 2010 (40 obětí, 84 zraněných), k němuž se přihlásil vůdce kavkazských povstalců Doku Umarov (Artiušenko, 2010). Totéž čečenské hnutí pod vedením Umarova má na svědomí i atentát 24. ledna na moskevském mezinárodním letišti Domodědovo, při kterém přišlo o život 37 osob a 180 bylo zraněno (FUK-Mediafax, 2011). Naštěstí jsou takto založená hnutí zatím málo početná a neorganizovaná (Verchovskij-Koževnikova, 2011).

2. *Nacionalismus v Ruské federaci:*

Ruským nacionalismem a jeho vývojem jsem se zabývala ve třetí kapitole. Zde bych jen ráda upřesnila, co ho v ruském prostředí činí nebezpečným. Jak již bylo řečeno, nacionalismus sám o sobě není hrozbou, avšak je velmi lehkou zneužitelný. Dle mého názoru tkví největší nebezpečí v masovém šíření ruského nacionalismu. Mnoho vlivných osobností z politiky, ale i z oblasti kultury otevřeně hovoří o nadřazenosti etnických

Rusů nad ostatními národy Ruské federace. Nejde jen o ultrapravicové subjekty, jako je LDPR a extremistické organizace, tuto rétoriku si občas vypůjčí i Vladimir Putin, strany z liberálního Svazu pravicových sil, prokremelského Jednotného Ruska (spolupráce s KRO, tzv. Ruský projekt⁴⁰) nebo Spravedlivého Ruska. Právě toto prosakování k politickým špičkám a do masmédií vštěpuje Rusům pocit, že jsou jakási nadrasa, a je tedy správné se podle toho chovat (Koževnikova, 2007). Myslím si, že vyvolávání představy slovanských Rusů jako státotvůrců s privilegovaným postavením jen podněcuje zhoršování situace v oblastech xenofobie, rasismu a obecně napětí mezi etniky v Rusku.

4. Anti-extremismus

Jelikož se v této práci zabývám aktivitami ruské ultrapravicové scény, nelze se nezmínit o praktikách spojených s uplatňováním anti-extremistického zákona, který s ultrapravicí úzce souvisí a má proti ní bojovat. Tento zákon je bohužel velmi často zneužíván, a dochází dokonce k paradoxním případům, kdy samotná extrémní pravice zneužívá těchto právních úprav k diskreditaci nepohodlné osoby nebo organizace.

Jako odpověď na rostoucí napětí mezi etniky v Rusku se poslední dva roky stupňuje tzv. „válka proti extremismu“. Ideál této strategie představuje efektivní boj s radikálními živly. Pro dané účely byla v roce 2010 zformována právní úprava pro praxi v postupování proti extremistům. Jak už to bývá, realita se zcela vymkla očekáváním. Podle vágní definice extremismu v Ruské federaci může být jakýkoliv projev xenofobie

⁴⁰ Ruský projekt byl v podstatě diskuzí nad významem pojmu „Etnický Rus“. V tomto projektu Jednotné Rusko spolupracovalo s krajně pravicovým časopisem Ruský Specnaz a magazínem Zlatý lev. Mimo jiné do něho byly zapojeny i osoby spojené s ultrapravicovou sférou jako K. Dušenov, A. Saveljev a S. Pichtin (Koževnikova, 2007).

v náboženské, etnické nebo společenské oblasti, bez ohledu na jeho vážnost, nazýván extremismem. Roli nehraje ani skutečnost, zda byl projev veřejný či nikoliv (Verchovskij, 2002). Posuzování viny je tedy velmi subjektivní záležitostí, což zcela logicky vede ke zneužívání, které v Rusku nabývá obřích rozměrů. Nutno říci, že právní předpisy se také nedočkaly kvalitního zpracování. Mimo jiné bylo toto téma jedním z hlavních na slyšení o lidských právech v Ruské federaci pořádaném Evropským parlamentem v roce 2010 (Rozalskaja, 2011). K částečnému zlepšení situace přispělo usnesení Nejvyššího soudu o „soudní praxi ve věcech trestních extremistických“ z 28. června 2011. Bohužel je tato záležitost již v takovém stádiu, že není jisté, zda to soudnímu systému pomůže (okresní soudy tyto úpravy většinou ignorují) (Rozalskaja, 2011b).

Běžně bývají trestány útoky na profesní skupiny, jako jsou donucovací a vojenské orgány, poslanci a státní úředníci. Nejčastěji jsou posuzovány útoky na policii (Alperovič-Koževnikova, 2011). Tito napadení jsou vykreslováni jako ohrožená sociální skupina, jež potřebuje zvláštní ochranu a její kritika je interpretována jako „podněcování k nenávisti“. Oproti tomu běžní lidé takovou ochranu získat nemohou (Rozalskaja, 2011). V poslední době se rozmohla nová tendence anti-extremismu, při které trpí především obyčejní lidé, na kterých si zodpovědné orgány „honí“ statistiky. Například vlastníci knihoven jsou mnohdy tvrdě trestáni za nedostatečné množství výtisků Federálního seznamu extremistických materiálů nebo za „nevhodné“ publikace (Alperovič-Koževnikova, 2011). Dalším takovým případem jsou prodejci starožitností, které soud již několikrát obvinil v souvislosti s prodejem předmětů se symboly třetí říše (Tumanov, 2011). Pokud už jsou opravdu trestáni skuteční extremisté, téměř nikdy nejde o významnou osobu, která ideologii šíří, ale o koncového přívržence (Rozalskaja, 2011b).

Anti-extremistická legislativa se v Rusku setkává s mnoha obtížemi. Příkladem může být situace, kdy Rusko získalo možnost pořádat v roce 2018 mistrovství světa ve fotbale. Problém by mohli představovat ruští fotbaloví fanoušci, kteří jsou známí sdílením myšlenek ultrapravice a rasistickými projevy na stadionech. Z toho důvodu byla odstartována antirasistická kampaň ve fotbalových organizacích. Bohužel ani zde se anti-extremistická legislativa nesečkala s velkým ohlasem, a to především vinou fotbalových úředníků, kteří nebyli ochotni přiznat, že by nějaký problém s rasismem v tomto prostředí byl. Zlepšení do situace vneslo podepsání memoranda v říjnu 2010, ve kterém Ruská fotbalová unie deklaruje budování aktivních opatření proti diskriminaci a rasismu, jejich přísnější trestání a „podporu a vzdělávání fotbalu v Rusku“. Otázkou je, nakolik budou tyto cíle naplněny (Alperovič-Koževnikova, 2011).

Změny v zákonech provedené v dubnu 2010 neměly kromě krátkodobého přínosu pro vládu podle Rozalské (2011) žádný smysl. V některých případech situaci naopak spíše zhoršují. Jako příklad může sloužit seskupení sankcí za „pořádání akcí“ a „slovní projevy“ (veřejné ospravedlňování terorismu ve jménu národa, extremistické projevy atd.), což znamená stejné hodnocení naprosto odlišně závažných přečinů. Krom toho konkrétně zneužívání zpřísnění trestu pro „slovní projevy“ představuje další výrazné ohrožení svobody projevu. Dalším ze snadno zneužitelných prvků jsou omezené možnosti informování o etnicitě aktérů konfliktu v trestních zprávách (pro nacionalistické organizace je tak mnohem snadnější vyváznout z trestného činu bez úhony). Články, které by měly sloužit k ochraně menšin (sexuálních, náboženských atd.) ve většině případů svou roli neplní a jsou spíše aplikovány proti nim samotným. Takto by se dalo pokračovat ještě dlouhým výčtem nedostatků této právní úpravy (Rozalskaja, 2011). Jak bylo již řečeno výše, ani úprava z června 2011

příliš nezlepšila situaci, a to především proto, že je mnoha okresními soudy ignorována. (Rozalskaja, 2011b)

Uváděný zákon je více než na skutečné aktivisty aplikován na politické oponenty, novináře a jiné jednotlivce, kteří se zkrátka někomu nehodí. Je také velmi častým populistickým nástrojem, kterým se ohání například i Dmitrij Medveděv nebo LDPR (TASS-RIAN, 2012). Zneužívání anti-extremistické legislativy má podle Rozalské (2011) dvě tendence: a) využívání pro diskreditaci nepřátel, kteří často představují politické strany nebo jejich členy, občanská sdružení, náboženská hnutí a jejich následovníky, sdělovací prostředky, novináře a jiné jednotlivce a b) zneužívání odpovědnými orgány, které si jeho prostřednictvím zvyšují statistiky v „boji s extremismem“. V tomto případě jsou většinou nejsnadnějšími oběťmi školy, knihovny, provozovatelé internetových portálů, vydavatelé a náhodní uživatelé internetových fór. K této problematice se ještě dostanu níže. Další třískou v pomyslné vládní patě je Federální seznam extremistických materiálů, kde je praxe podobná.

Kapitolou samou o sobě jsou vlastníci webových stránek, kteří bývají často stíháni za nevhodný obsah na jejich serveru. Majitelé doufali, že by tuto situaci mohla změnit úprava zákona, která se projednávala v roce 2010. Avšak nedočkali se (Alperovič-Koževnikova, 2011). Bezprostředně po nařízení Nejvyššího soudu vydala Federální agentura pro dohled nad informačními technologiemi a komunikací doplňující podmínky upravující vydávání proti-extremistických varování médiím pro prohlášení na jejich fórech. Ty musí plnit veškerá registrovaná média, která provozují webové stránky nebo jinou on-line verzi. Všechny tyto servery jsou povinny inkriminované komentáře a jiné materiály odstranit ze svých webů do 24 hodin. To samozřejmě vyvolalo negativní reakci u jejich provozovatelů. Nebylo totiž jasně specifikováno, od jaké chvíle se 24 hodin odpočítává,

navíc je tento časový úsek pro mnohé příliš těsný (někteří argumentovali, že dostávají denně tisíce dopisů a není možné je všechny ihned zpracovat) (Rozalskaja, 2011).

Častým terčem ultrapravicové scény jsou náboženská hnutí, a to především muslimská a svědků Jehovových. Zde můžeme spatřit jistou spojitost mezi diskriminací těchto skupin ruskou extrémní pravicí a zároveň diskriminací ze strany státu pod záminkou boje s extremismem. Pronásledování muslimských skupin je již rutinní záležitostí. Pravidelně jsou jejich knihy, stránky a další materiály připisovány na Federální seznam pravicových materiálů. Jejich vyznavači jsou obviňováni, nejčastěji z „podněcování k rasové nenávisti“. Ještě horší situace je u svědků Jehovových. Ti byli dokonce v říjnu 2009 označeni za extremistickou organizaci a následně zakázáni. Soudní proces s jejich ruským lídrem začal o rok později. Tento případ se stal prvním, při němž byl odsouzen (v evidentně zmanipulovaném procesu) konkrétní člen daného spolku. Jako by absurdity nebylo málo, důvod trestu představovalo šíření materiálů církve. Zjednodušeně řečeno, tato i mnoho jiných církví je obviňována za pouhé tvrzení, že její víra je ta jediná pravá (Rozalskaja, 2011).

Dalším kontroverzním procesem, kterým se zabývá i Evropský parlament a lidsko-právní organizace, bylo zakázání knihy čínské duchovní praxe Falun gong. Tento duchovní směr je v Čínské lidové republice pronásledován od roku 1999. Pozorovatelé spekulují, zda nebylo soudní rozhodnutí výsledkem tlaku čínské komunistické strany. Mnoho organizací, mezi nimi i asociace Falun Dafa, tvrdí, že jde o porušení základních lidských práv a svobod. Mimo to jsou pronásledováni sami příznivci Falun gongu, kterým jsou prováděny domovní prohlídky, udělovány pokuty a konfiskace (Robertson, 2012).

Závěr

Na základě vymezených pojmů extremismus, radikalismus a nacionalismus jsem zkoumala extrémní pravici v Ruské federaci. Soustředila jsem se na její formy a pozici v daném prostředí. Pro účely tohoto bádání jsem si ultrapravicovou scénu v Rusku rozdělila do tří úrovní dle vnitřní a vnější organizace a způsobu prosazování zájmů. Jedná se o politické strany, hnutí či organizace a extrémně pravicové subkultury. Poslední jmenovaná má hrubě odlišný charakter oproti organizovaným uskupením v prvních dvou případech. Kvůli svým vlastnostem není schopna samostatně zasahovat do politiky v Ruské federaci, a neměla by tak pro mé bádání přínos. To jsou důvody, ze kterých jsem ji do tohoto textu nezařadila.

První skupina jako jediná operuje na poli oficiální politické scény a charakterizují ji ultrapravicové politické strany. Kvůli velmi přísnému zákonu o registraci politických stran směl v loňských volbách do Státní Dumy kandidovat pouze jeden ultrapravicový subjekt a to Liberálně-demokratická strana Ruska (LDPR). I tak je to pro extrémní pravici velký úspěch, jelikož těchto voleb se mohlo zúčastnit pouze sedm uskupení. Úředníci ministerstva vnitra Ruské federace mají totiž dosud v procesu registrace politických stran překvapivě široké pravomoci. Ty jim umožňují zamítnout žádost jakéhokoliv politického subjektu, na základě mnohdy nepodložených argumentů. Dále se zabývám samotnou LDPR. Jde o stranu, která se ve Státní dumě drží téměř 20 let a stabilně disponuje silnou základnou voličů. Jejím symbolem je již od počátku působení známý buřič Vladimir Žirinovský. Právě tato persona měla na svědomí nejkontroverznější rasistická prohlášení a postoje strany. Nutno podotknout, že mnoho politologů je přesvědčeno, že za zuřivou rétorikou Žirinovského a jeho strany se skrývá chladná rozvaha a ve výsledku

táhnou s vládou za jeden provaz. I přesto pro ultrapravicově smýšlející část ruské společnosti představuje LDPR v této chvíli jedinou možnost, jak prosazovat jejich myšlenky na poli oficiální politické scény. Tato situace se může brzy změnit. S podpisem nového tolerantnějšího zákona prezidentem Dmitrijem Medveděvem o registraci politických subjektů přichází nová šance pro mnoho stran včetně ultrapravicových. Jsem přesvědčena, že tyto změny včetně vzrůstání xenofobie a napětí mezi etniky mohou výrazně zamíchat kartami ve prospěch LDPR i dalších extrémně pravicových subjektů v nastávajících volbách. Nelze ani vyloučit, že by se některá z těchto stran stala v blízké budoucnosti vítězem a dostala moc aplikovat své myšlenky v praxi.

Hnutí a organizace reprezentují druhou úroveň. Ta je nejrozšířenější a nejpočetnější částí ultrapravicové scény. S ohledem na prorostlost této složky ruskou společností má v politické sféře až překvapivě nízký vliv. Tuto skutečnost se krajně pravicové subjekty snaží změnit přechodem od násilí v ulicích k „civilizovanějším“ metodám prosazování svých zájmů. V současnosti probíhá transformace této úrovně. Základní impuls změn tkví v pochopení, že pro vybědnutí z okrajové pozice politické scény je nutné nasadit tvář „slušných nacionalistů“. Prostřednictvím společnosti prospěšných akcí vytvářejí sociální kamufláž, díky níž jsou schopni efektivně šířit etnický nacionalismus v latentní formě, a zvětšit tak svou společenskou základnu. Mnohá z těchto ambiciózních uskupení si kladou za cíl zaregistrovat se v podobě politické strany. Tomuto záměru jsou díky přijetí benevolentnějšího zákona blíže než kdy dříve.

Média v Ruské federaci jsou z větší části neobjektivní. Mnoho z nich je pod vlivem Kremlu. Nacionalismu obecně je v nich ponecháván velký prostor. Násilí páchané na cizincích je médii mnohdy ospravedlňováno

nebo jsou informace o incidentech zkreslovány. Nezaujatý postoj zaujímají jen některá tištěná média, vybraná on-line média a některá média lokální.

Z práce vyplývá, že ultrapravice má v Ruské federaci silnou pozici ve společnosti. Faktorů, které k tomu přispěly, je více. Dle mého mínění můžeme definovat dvě hlavní příčiny: xenofobii a ruské pojetí nacionalismu. Xenofobní atmosféra v Rusku eskaluje od nástupu Vladimira Putina k moci v roce 2000. V té době začala xenofobie spojená zejména s národy severního Kavkazu prosakovat do masmédií a k vládním špičkám. Silné působení na veřejnost má společně s dalšími faktory za následek zvyšující se napětí mezi slovanskými Rusy a příslušníky těchto národů. Druhou z příčin je ruské pojetí nacionalismu. Otevřená propagace teze o nadřazenosti ruského národa v radikální formě jen zhoršuje situaci. Většina ultrapravicových stran i hnutí má ve své ideologii zahrnutou teorii o výjimečnosti ruského národa, který popisují jako nadrasu a tvůrce státnosti.

S tíživou situací kolem ruských neonacistů a stále větším pocitem strachu z teroristických útoků se v Rusku poslední dva roky stupňuje tzv. „válka proti extremismu“. Nástrojem pro tento boj je anti-extremistická legislativa Ruské federace. O splnění jejího účelu by se dalo dlouze polemizovat, avšak v závěru jsem se dobrala ke smutnému výsledku. Tento zákon velmi často podléhá zneužívání ze strany státních orgánů nebo slouží jako populistický nástroj vrcholových politiků a paradoxně se objevují i případy zneužití extrémní pravice. Jeho pravděpodobně nejvážnějším nedostatkem je vágní definice pojmu extremismus, která umožňuje posuzovat případ na základě subjektivních názorů rozhodovacích orgánů. Zneužívání má v současné době dvě hlavní tendence: zneužívání k diskreditaci oponentů a zneužívání odpovědnými orgány, které si vylepšují své statistiky v „boji s extremismem“. Běžnou

praxí je pronásledování náboženských hnutí, jimž je systematicky zakazována duchovní literatura a některá, jako svědkové Jehovovi, byla dokonce uznána za extremistická a zakázána. V tomto bodu dle mého názoru můžeme vidět jistou paralelu mezi zájmy ultrapravice a činností státních orgánů a dalo by se spekulovat, zda se nejedná o krajně pravicové projevy na vyšší úrovni.

Obecně lze říci, že podmínky, které v Rusku panují, jsou živnou půdou pro extrémní pravici. Její společenská základna roste a překážky, které jí bránily utvrdit své postavení na oficiální politické scéně, jsou postupně odbourávány. Nová forma ultrapravicových subjektů by mohla získat ještě více příznivců, a to i z liberálně smýšlející části veřejnosti. Zásluhou změny taktiky a tolerantnějšího zákona by tato uskupení již brzy měla být schopna promlouvat do vrcholové politiky. Celá napjatá atmosféra v Ruské federaci hrozí „výbuchem“. Nenávist mezi slovanskými Rusy a především Kavkazany na obou stranách přiostrňuje. Vláda není schopna mít situaci pod kontrolou. Není pochyb o tom, že je zdejší společnost ultrapravicovým myšlenkám nakloněna. Pouze nesouhlasí se způsobem, jakým je hnutí prosazují. Z toho přirozeně vyplývá, že pokud tyto organizace změní své praktiky, je velmi pravděpodobné, že se dočkají masové přízně. Za těchto podmínek by se mohlo soužití s ruskými Slovany stát pro cizince nesnesitelným, což by mohlo vyústit v otevřený konflikt.

Seznam použité literatury

Alperovič, V. – Koževniková, G. (2011). Autumn 2010: The Ultra-right in Search of a New Strategy. SOVA. 14. 1. 2011 (<http://www.sova-center.ru/en/xenophobia/reports-analyses/2011/01/d20707/>, 8. 3. 2012).

Anderson, B. (2008). Představy o společenství: úvahy o původu a šíření nacionalismu (Praha: Karolinum).

Arak, L. (2009). Rozhovor s Alexandrem Bělovem. *Národní myšlenka*. 16. 11. 2009 (<http://www.narmyslenka.cz/view.php?cisloclanku=2009110043>, 18. 3. 2012).

Artiušenko, A. (2010). Počet obětí atentátů v moskevském metru stoupl na 40. *Mediafax*. 2. 4. 2010 (<http://www.mediafax.cz/zahranici/3019144-Pocet-obeti-atentatu-v-moskevskem-metru-stoupl-na-40>, 10. 3. 2012).

Baar, V. (2005). Decentralizační a dezintegrační procesy v Ruské federaci v 90. letech minulého století (Ostrava: Repronis).

Baza sloganov, devizov, posungov, (2012). Slogany, devizy, pozungi: predvybornye. (<http://voxfree.narod.ru/slogan/election.html>, 10. 4. 2012).

Borisová, S. (2006). Kondopoga: komu eto nužno? *Peterburskaja internet gazeta Fontanka*. 11. 9. 2006 (<http://www.fontanka.ru/2006/09/11/174280/>, 11. 1. 2012).

Center for informations and analysis (2011). Investigators Name Suspect in Murder of Moscow Judge. SOVA. 1. 4. 2011 (<http://www.sova-center.ru/en/xenophobia/news-releases/2011/04/d21295/>, 16.2.2012).

Center for informations and analysis (2012). Racism and Xenophobia in December 2011: Preliminary Year-End Review. SOVA. 9. 1. 2012

(<http://www.sova-center.ru/en/xenophobia/news-releases/2012/01/d23381/>).

Center for informations and analysis (2012). Racism and Xenophobia in January 2012. SOVA. 5. 2. 2012 (<http://www.sova-center.ru/en/xenophobia/news-releases/2012/02/d23588/>, 18. 2. 2012).

Center for informations and analysis (2012). Racism and Xenophobia in February 2012. SOVA. 5. 3. 2012 (<http://www.sova-center.ru/en/xenophobia/news-releases/2012/03/d23800/>, 12. 2. 2012).

Centralnaja izbiratel'naja komissija, (2011). Rezultaty vyborov. *CIK*. (http://www.cikrf.ru/banners/duma_2011/itogi/result.html, 30. 3. 2012).

Černý, P. (2005). Politický extremismus a právo (Praha: Eurolex Bohemia).

ČTK, (2008). Profil: Vladimír Žirinovskij. *Novinky*. 28. 2. 2008 (<http://www.novinky.cz/specially/dokumenty/134257-profil-vladimir-zirinovskij.html>, 3. 4. 2012).

ČTK, (2010). Tetujte úplatkáře, navrhuje Žirinovskij. *Česká televize*. 19. 7. 2010 (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/96180-tetujte-uplatkare-navrhujezirinovskij/>, 18. 3. 2012).

ČTK, (2012). Ruská дума usnadňuje vznik politických stran. *Týden*. 23. 3. 2012 (http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/rusko-a-okoli/ruska-duma-usnadnuje-vznik-politicky-stran_229092.html, 18. 3. 2012).

Danics, Š. (2003). Extremismus (Praha: Triton).

FUK – Mediafax, (2011). Počet obětí atentátu na Domodědovo stoupl na 37. *Eurozprávy*. 24. 2. 2011 (<http://zahranicni.eurozpravy.cz/evropa/23520-pocet-obeti-atentatu-na-domodedovo-stoupl-na-37/>, 18. 3. 2012).

Gellner, E. (2003). *Nacionalismus* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Hirt, T. (2007). Přehled základních tezí modernistického pojetí nacionalismu. *ZČU*. 2. 3. 2007 (<http://antropologie.zcu.cz/prehled-zakladnich-tezi-modernistickeho-pojeti>, 27. 3. 2012).

Hlas Ruska, (2010). Vladimir Žirinovskij. *Hlas Ruska*. 5. 7. 2010 (<http://czech.ruvr.ru/2010/07/05/11461103.html>, 3. 4. 2012).

Holzer, J. (2004). *Politické strany Ruska: hledání identity* (Brno: CDK).

Hroch, M. (1999). *V národním zájmu* (Praha: NLN).

Charvát, J. (2007). *Současný politický extremismus a radikalismus* (Praha: Portál).

ITAR-TASS, (2012). LDPR leader to run for pres with slogan “Zhirinovsky, or it will be worse”. *ITAR-TASS Russian news agency*. 16. 1. 2012 (<http://pda.itar-tass.com/en/c32/317269.html>, 10. 4. 2012).

Judina N. – Alperovič V. (2011). Summer 2011: A New Batch of Neo-Nazi Convicts and Dreams of a Second Manezh. *SOVA*. 9. 11. 2011 (<http://www.sova-center.ru/en/xenophobia/reports-analyses/2011/11/d22976/>, 6. 3. 2012).

Judina N. – Alperovič V. (2012). Autumn 2011: The Ultra-right's Pre-Election Maneuvers. *SOVA*. 14. 02. 2012 (<http://www.sova-center.ru/en/xenophobia/reports-analyses/2012/02/d23665/>, 6. 3. 2012).

Kabrhelová, L. (2010). Ruská opozice varuje před nacionalisticky a rasisticky motivovaným násilím. *Český rozhlas*. 13. 12. 2010 (http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/822899, 18. 3. 2012).

Kabrhelová, L. (2011). Ruské úřady rozpustily přední ultranacionalistické hnutí. *Český rozhlas*. 19. 4. 2011 (http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/881047, 18. 3. 2012).

Kabrhelová, L. (2012). V Rusku mohou snáze vznikat politické strany. Umožnil to nový zákon. *Český rozhlas*. 3. 4. 2012 (http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/v-rusku-mohou-snaze-vznikat-nove-strany-umoznil-to-novy-zakon--1041154, 18. 3. 2012).

Koževníková, G. (2007). Radikalnyj radikalizm v Rassii i protivodejstvije jemu v 2006 godu. *SOVA*. 1. 4. 2007 (<http://www.sova-center.ru/racism-xenophobia/publications/2007/04/d10516/>, 6. 3. 2012).

Koževníková, G. (2008). Zima 2007-2008: Epidemija ubijstv na fone vyborov. *SOVA*. 23. 3. 2008 (<http://www.sova-center.ru/racism-xenophobia/publications/2008/07/d13831/>, 7. 3. 2012).

Koževníková, G. (2008b). Spring-2008: Depression and Déjà Vu. *SOVA*. 18. 8. 2008 (<http://www.sova-center.ru/en/xenophobia/reports-analyses/2008/08/d13944/>, 8. 3. 2012).

Koževnikova, G. (2009). Leto 2009: Ultrapravye i hosudarstvo. *SOVA*. 28. 10. 2009 (<http://www.sova-center.ru/racism-xenophobia/publications/2009/10/d17196/>, 16. 3. 2012).

Koževnikova, G. (2010). Xenophobia, Freedom of Conscience and Anti-Extremism in Russia in 2009 (Moskva: SOVA center).

Laryš, M. (2008). Komparativní analýza nacionalismu a ideových zdrojů krajně pravicových subjektů v Rusku a na Ukrajině po rozpadu SSSR. *Středoevropské politické studie*. 2-3/2008 (<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=342>, 28. 2. 2012).

Laryš, M. (2009). Krajní pravice v Ruské Federaci. In: Kupka P. – Laryš M. – Smolík J., Krajní pravice ve vybraných zemích střední a východní Evropy (Brno: MUNI Press), s. 160-236.

Mareš, M. (2008). Extremist Parties in East Central Europe during post-communist transformation process. 11. 6. 2008 (http://ispo.fss.muni.cz/uploads/2download/Working_papers/ISPO_WP_2008_3.pdf, 5. 3. 2012).

Nálevka, V. (2005). Spříznění volbou - komparace nacionálního socialismu a bolševismu. *Český a slovenský zahraniční časopis*. 10/2005 (<http://www.cs-magazin.com/index.php?a=a2005102084>, 25. 3. 2012).

NEWSru, (2007). Vlasti Moskvy: masovuju draku v centre goroda sprovocirovali nacionalisty. *NEWSru*. 23. 6. 2007 (<http://www.newsru.com/russia/23jun2007/dpni.html>, 11. 3. 2012).

Oficiální stránky DPNI (2012). Dviženie protiv nelegalnoj imigracii. *DPNI*. (www.dpni.org, 8. 3. 2012).

Oficiální stránky LDPR (2012). Liberalno-demokratičeskaja partija Rassii. *LDPR*. (<http://ldpr.ru/#>, 10. 3. 2012).

Oficiální stránky ROD (2012). Russkoe obščestvennoe dviženie. *ROD*. (<http://rod-ru.org/>, 8. 3. 2012).

Pain, E. (2007). Imperial Nationalism in Russia. *Russian Analytical Digest*. 14/2007 (<http://www.css.ethz.ch/publications/pdfs/RAD-14-5-8.pdf>, 2. 2. 2012), s. 5-8.

Pitalev, I. (2011). Court bans Russian anti-illegal immigration movement. 18. 4. 2011 (<http://rt.com/politics/russia-court-movement-ban/>, 15. 3. 2012).

Pribylovskij, V. (2012). Publiční internet-biblioteka Vladimira Pribylovskovo. *Antikompromat*. (<http://www.anticompromat.org/>, 19. 2. 2012).

Robertson, M. (2012). Evropští úředníci kritizují Rusko za zákaz knih Falun Gongu. *Velká Epocha*. 11. 3. 2012 (<http://www.velkaepocha.sk/2012031119265/Evropsti-urednici-kritizuji-Rusko-za-zakaz-knih-Falun-Gongu.html>, 3. 4. 2012).

Rozalskaja, M. (2011). Inappropriate enforcement of anti-extremist legislation in Russia in 2010. *SOVA*. 11. 4. 2011 (<http://www.sova-center.ru/en/misuse/reports-analyses/2011/04/d21360/>, 27. 2. 2012).

Rozlskaja, M. (2011b). Misuse of Anti-Extremism Legislation in the First Half of 2011. *SOVA*. 17. 10. 2011 (<http://www.sova-center.ru/en/misuse/reports-analyses/2011/10/d22796/>, 3. 3. 2012).

SEAN (2011). Movement Against Illegal Immigration Banned. *Sean's Russia blog*. 18. 4. 2011 (<http://seansrussiablog.org/2011/04/18/movement-against-illegal-immigration-banned/>, 18. 3. 2012).

Shekhovtsov A. – Umland A. (2011). Vladimir Zhirinovskiy and the LDPR. *Foreign Policy Journal*. 7. 11. 2011 (<http://www.foreignpolicyjournal.com/2011/11/07/vladimir-zhirinovskiy-and-the-ldpr/>, 15. 3. 2012).

Šetková, A. (2010). Imaginární společenství Benedicta Andersona. *In flow information journal*. 4. 4. 2010 (<http://www.inflow.cz/imaginarni-spolecenstvi-benedicta-andersona>, 20. 4. 2012).

TASS – RIAN, (2012). Anti-extremism campaign top priority – Medvedev. *The voice of Russia*. 10. 2. 2012 (<http://english.ruvr.ru/2012/02/10/65769621.html>, 6. 3. 2012).

The Criminal Code Of The Russian Federation, (1996). Article 282. *Russian Criminal Code*. 13. 6. 1996 (<http://www.russian-criminal-code.com/PartII/SectionX/Chapter29.html>, 17. 4. 2012).

Tumanov, G. (2011). Report on misuse of anti-extremist law: librarians are fined for banned books. *Gazeta*. 21. 9. 2011 (http://en.gazeta.ru/news/2011/09/21/a_3776637.shtml, 10. 3. 2012).

Verchovskij, A. (2002). Nebezpečný zákon o extremismu. *Člověk v tísni*. 6. 8. 2002 (<http://www.infoservis.net/art.php?id=1028635781>, 3. 4. 2012).

Verchovskij, A. (2007). Idejnaja evoljucija ruskogo nacionalizma. *Polit.ru*. 28. 12. 2012 (<http://www.polit.ru/article/2007/12/28/verhovsky/>, 8. 2. 2012).

Verchovskij, A. (2007b). Jazyk vraždy protiv občestva (Moskva: SOVA).

Verchovskij, A. – Koževníková, G. (2010). Monitoring agresivnoj ksenofobii: Rekomendacii dlja občestvennych aktivistov (Moskva: SOVA).

Verchovskij, A. – Koževníková, G. (2011). The Phantom of Manzhnaya Square: Radical Nationalism and Effort to Counteract It in 2010. *SOVA*. 5. 5. 2011 (<http://www.sova-center.ru/en/xenophobia/reports-analyses/2011/05/d21561/>).

Vserassijskij Centr Izučeniija Obščestvennovo mnenija (2012). Ekzitpol na prezidentskich vyborach. *WCIOM*. (<http://vybory.wciom.ru/>, 10. 3. 2012).

Resumé

Bakalářská práce na téma „Ruská extrémní pravice – podoba a pozice v současném režimu“ se, jak již sám název napovídá, zabývá ultrapravicovou scénou v Ruské federaci. Otázka extrémní pravice v současném Rusku je velmi aktuální a dynamická. V první části této práce se věnuji terminologickým východiskům. Uvádím zde také historický kontext ruského nacionalismu. V druhé části představuji primární předmět svého zkoumání – ultrapravicové politické strany, hnutí, organizace a média. Jejich prostřednictvím přibližuji čtenáři atmosféru uvnitř státu. Hlavním cílem práce je analyzovat ruskou extrémní pravici, její podobu a pozici v současném režimu. Součástí tohoto bádání je i stručný pohled do vztahů s médii a průřez zneužíváním anti-extremistické legislativy.

Summary

This bachelor thesis on the theme of "The Russian extreme right wing - the form and position in the current regime" is, as its name suggests, concerned with the ultra right wing scene in the Russian Federation. The question of the extreme right wing in contemporary Russia is very current and dynamic. In the first part of my thesis I deal with the terminological background. I present here the historical context of the Russian nationalism. In the second part I present the primary object of my examination of the ultra-right wing political party, movement, organization and media. Through them I try to portray the atmosphere within the state. The main objective is to analyze the Russian extreme right wing, its form and position in the current regime. A part of this research is a

brief insight into relations with media and cross-section through the abuse of anti-extremist legislation.